

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ

נִפְלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

אצל הצדיק יש מה שהוא רוצה ויש מה שה' רוצה ממנו. הצדיק רוצה להיות נסתה, כמו כל הצדיקים שלא רצו להתגלות, אבל לה' יש מחשבות אחרות. ממש כמו משה רבינו שסרב בכל תוקף לקבל את השליחות – הוא רצה להשאיר נסתה, אבל ה' רצה שהוא יתגלה. רואים מכך שלא תמיד מה שאדם חושב שמתאים לו הוא באמת היעוד שלו, מה שה' רוצה ממנו. אלו שני צדדים בנשמה. מה שהאדם רוצה ומה שה' רוצה ממנו, היעוד האמתי שלו. הם מתבטאים אצל הילדים – הבנים מגלים את הרצון המודע של האבא והבנות מגלות את מה שה' רוצה ממנו.

[מתוך השיעור "הבן עם הבת"]

שמות תשפ"ו

הגליון מוקדש לרפואת ידידיה יעקב בן טלי
אטל והלל בן אילנית.
ולזכות הרך הנולד בן טלי אטל.

הגליון מוקדש לזכות והצלחת לוי יצחק משה שי'
שטרן לרגל האפשעריש - ו' טבת - ולהצלחת כל
המשפחה. שיגדל להיות חסיד יר"ש ולמדן.

26 **הסיפור החסידי**
"מעל שמים חסדך"
אדמו"ר הזקן

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
מכתב ברכה לארגון 'מתנת חיים'
והדרך הנכונה לקירוב

29 **פאזל אֵלֶּיךָ**
"עֲמֹ אֶנֶכִּי בְּצָרָה"
רַדְי יִסְבִּיר לָנוּ אֵיךְ ה' מְרַגֵּשׁ כְּשֶׁעָם
יִשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּצָרָה

04 **כלל ופרט בצדיק**
שיעור הכנה לנסיעה
התקשרות לכלל בנסיעה
לקברי צדיקים

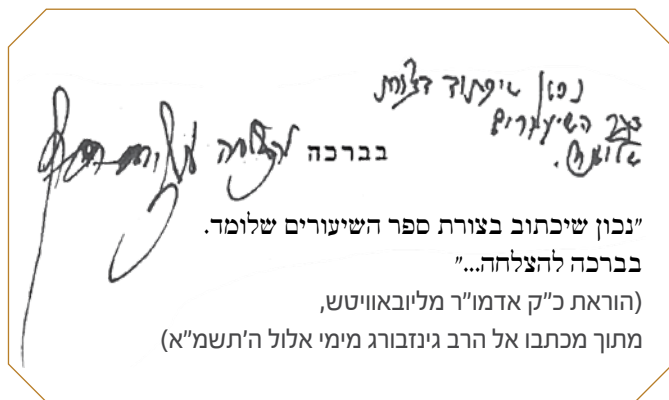
11 **הניגון החסידי**
ניגון מספר 570
ניגון מיום כ"ה מנחם-אב תשפ"ד

12 **"הבן עם הבת"**
המשך הדורות בבנים ובבנות
התבוננות בדמותם
של צאצאי הבעש"ט

18 **להמשיך את היניקה**
מאור עינים
סוד החסידות - לשמור על הקטנות
גם כשמגיעים לגדלות

העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
מתווה עיצוב: דעה צלל אביחיל
עיצוב: ענבל ציק
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם-
צאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווח

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל קוראי **נפלאות**, בתוך כל בית ישראל.

שלושה שיעורים בגליון שלפניכם – שיעור הכנה ל**נסיעה לקברי צדיקים**, שיעור על **המשכיות הדורות מהבנים ומהבנות** ושיעור ב**מאור עינים** לפרשה – שכולם עוסקים, במובן מסוים, ב'**עבודת הצדיקים**' ובשייכותה לכל אחד ואחת מאתנו.

השיעור הראשון – **כלל ופרט בצדיק** – הוא שיעור הכנה לנסיעה של **קבוצה גדולה מהחברים** שנוסעים השבוע לציוני הבעש"ט, אדמו"ר הזקן ועוד צדיקים, ובו ביאר הרב פנ' נוסף ועמוק – של **התקשרות לכלל** – **בהשתטחות על קברות צדיקים** – חשיפת הממד הכללי בנפש, שמופיע בגלוי אצל הצדיק (ובולט עוד יותר לאחר הסתלקותו מעלמא דין) וקיים בהעלם אצל כל אחד.

בשיעור השני – **"הבן עם הבת"** – חלקו נוסף משיעור שבת ויגש בכפר חב"ד, פרש הרב התבוננות שיצאה מדמותם ואופיים של **צאצאי מורנו הבעש"ט**, החל מבנו (ובן־בנו) ובתו (ובניה), והתפשטה להעמקה ביחס בין בנים ובנות בכלל. גם השיעור הזה נכנס לנבכי נפשו של הצדיק וההבחנה בין נטיות שונות בתוכו. השיעור מתקשר במיוחד לפרשת השבוע, בה רואים כיצד **עתידי עם ישראל תלוי דווקא בנשים הצדקניות**.

השיעור השלישי – **להמשיך את היניקה** – הוא בעצם מדור **מאור עינים מורחב** (וגרסה עוד יותר מורחבת תשלח אי"ה ברשימת התפוצה שלנו) ובו תשומת לב לחידוש עיקרי של החסידות: התמקדות בשלב שנקרא **"קטנות ב"** והמשך שלה גם כשאדם זוכה לגדלות. במובנים רבים, החידוש הזה – שנראה שייך לחסידות הכללית – הוא בעצם **יסוד של ספר התניא** (ואל תפספסו את ההערה שמרחיבה בכך).

המערכת וקוראי הגליון שולחים את ברכתם – ברכת **מזל־טוב מזל־טוב!** – לאחד המיוחד שבועוסקים במלאכת הקדש של כתיבת ועריכת הגליון – **הרב איתאל שי' גלעדי** ולב"ב לרגל **הולדת הנכדה** תחי'. שיזכו לגדלה יחד עם הוריה לתורה, לחופה ולמע"ט **"בשמחה ובטוב לבב מרב כל"**.

שבת שלום ומבורך
המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת וארא הבעל"ט:

נ"ך יומי – יחזקאל פרקים מב'מח; משנה – אבות פרק ה.

שיעור

התקשרות לכלל בנסיעה לקברי צדיקים

כלל ופרט בצדיק

קיצור מהלך השיעור

בשיעור שנמסר לקראת נסיעת תלמידים אל ציוני הבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן נתבאר, מתוך עיון בדברי רבי יוסף ענגיל, סוד עמוק של ההתקשרות לצדיק: אצל הצדיק גלוי שלצד היותו יהודי פרטי הוא גם כולל את כל כלל ישראל. נקודת הכלל קיימת בהעלם אצל כל יהודי, והיא נחשפת דווקא מכח ההתקשרות לצדיק בו נקודת הכלל גלויה. בהסתלקות הצדיק האישיות הפרטית שלו נאספת אל תוך הכלל הנצחי שבו, עליו נאמר "אין מיתה בצבור", ולכן דווקא אז ההתקשרות אליו פועלת עוד יותר את גילוי הקשר של כל פרט לכלל, קשר שהוא בעצם הספור העמוק של כל יהודי - לעבוד את ה' בדרכו המיוחדת, אך דווקא "בשם כל ישראל". שיעור מיוחד שמזמין את כולם להצטרף במחשבה למסע אל הצדיקים.

התקשרות לצדיק - התקשרות לכלל

יש קבוצה גדולה שנוסעת השבוע למעוז יבוז' והאדיטש, ברוך ה', וגם מי שלא נוסע - מכיון ש'במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא ממש'^א - יכול להצטרף לחברים במחשבה. לכן נלמד משהו ששייך להתקשרות לצדיקים, בפרט לצדיקים שכבר לא רואים אותם אתנו בעלמא דין - "לקדושים אשר

גם מי שלא
נוסע - מכיון
ש'במקום
מחשבתו של
אדם שם הוא
נמצא ממש' -
יכול להצטרף
לחברים
במחשבה

בארץ המה ואדירי כל חפצי בם"^ב.
נלמד משהו על הפרשה
מתפארת יוסף, של רבי יוסף ענגיל,
שהרבי מאד אהב (במיוחד הרבי
מצטט ממנו, ומתבסס על דבריו,
בענייני שליחות^ג). לא כתוב ביעקב
'וימת' אלא רק "ויגוע"^ד. מזה חז'ל

ב תהלים טז, ג.
ג ראה לקו"ש חל"ג קרח ב.
ד בראשית מט, לג. המות החל מפתוי
הנחש (חויא) את חוה, "אם כל חי" (בראשית
ג, כ). "וימת" עולה כד פעמים חוה ו"ויגוע"
עולה ה"פ (ממוצע כל אות) חוה. חוה
בגימטריא גוי, הכל סוד תיקון הגוף הגוייה (על דרך גיועה),
המתגלה יותר ב"ויגוע" (אותיות גוי ועוד וע, חוה פו"א)
מאשר ב"וימת", וד"ל.

נרשם (מהזכרון) ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. י"ד טבת, שבת
ויחי תשפ"ו - כפ"ח.

א כש"ט (קה"ת) אותיות רח, רל, רפג.

כל אחד הוא גם אדם פרטי וגם אדם כללי, אבל אצל צדיקים זה בגלוי ואצל כל יהודי זה בהעלם

פסיק טעמא בגווייהו"י^ט, ששקול כנגד כל הדור^{טו}. כל צדיק הוא בגלוי נשמה כללית ביחס לקהילה שלו, למקושרים שלו, אבל יש "חד בדרא" ששקול כנגד כל הכלל-ישראל (ומי שיש לו חוש ראייה רוחני יכול לראות זאת בגלוי ממש), הוא הנשמה הכללית

של כל הדור, כמו הבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן שנוסעים אליהם. שוב, גם אצל כל יהודי יש ממד שהוא קשור לכלל ישראל, שהוא משקף את הכלל, אבל הוא בהעלם. על ידי ההתקשרות לצדיק מגלה הצדיק את ממד הכלל שבתוך כל אחד ממקושריו (המתבטא באהבת ישראל הצרופה שלו, גם ליהודי שלא ראה מעולם, כידוע^{טז}), לכן כל כך חשוב שכל אחד יהיה קשור לצדיק.

מאיפה מתחיל עם ישראל?

נקרא את דבריו בפנים:

ונראה לבאר ענינו על פי מה שכתבתי (בית האוצר ח"א כלל א אות ד ר"ה וע"ע חולין), לצדד דאברהם ויצחק לא יצאו מכלל בני נח, ויעקב יצא מכלל בני נח,

כל האנושות נקראת בני-נח – משבעים צאצאיו של נח יצאו שבעים אומות העולם^י. עם ישראל נבדל מהן, כמו שאומרים בהבדלה "המבדיל... בין ישראל לעמים". השאלה, שיש בה הרבה דעות^{יז}, היא מתי היתה ההבדלה הזו. ברור שאברהם אבינו הוא היהודי הראשון, אבל השאלה מצד ההלכה – מתי עם ישראל יצא מכלל בני נח ויש לו הלכות אחרות. הוא כותב כאן שהוא מצדד לומר שעל אף שאברהם ויצחק הם

דורשים^ח ש"יעקב לא מת" (אותיות "תתן] אמת ליעקב", כידוע^{יח}).

הנקודה העיקרית שהוא מדבר עליה היא שהצדיק הוא גם אדם-אישי פרטי והוא גם כלל (כלל ישראל). במאמר "וצדיק יסוד עולם" בספר לב לדעת

אנחנו מסבירים^{יט} שיש שלש בחינות של נשמת הצדיק – נשמה חדשה, נשמה כללית ונשמה דאצילות – אבל כאן הוא מדבר על הבחינה של נשמה כללית. בעצם, הדבר נכון ביחס לכל אחד ("ועמך כלם צדיקים"^י), שהוא גם אדם פרטי וגם אדם כללי, אבל אצל צדיקים זה בגלוי ואצל כל יהודי זה בהעלם. בפרט הדבר נכון אצל הצדיק שהוא ה"חד בדרא", "הנשיא הוא הכל"^{יא} (המשה-רבינו שבדור – "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא"^{יב}, "משה משה" לא

ה תענית ה, ב.

ו מיכה ז, כ. ביג מדות דמיכה "תתן אמת ליעקב" היא המדה עשירית, "העשירי יהיה קדש" (ויקרא כז, לב), שכנגד המדה העשירית ביג המדות של משה, "נשא עון" (שמות לד, ז). לפי האריז"ל (ע"ח ש"ג פ"י) בתיקון "נשא עון" מאיר כאור מקיף הנצח שבכתר וכאור פנימי התפארת שבכתר, בסוד "איהו [התפארת] ב[מקיף של ה]נצח" (ע"פ תקו"ז יג) באור כתר עליון, והיינו שרש יעקב (תפארת באור פנימי), "אדם" בתוך אור מקיף של "נצח ישראל" (שמואל"א טו, כט), "לא אדם" (ה"אדם" מת אך ה"לא אדם" לא מת, "לא ישקר [המות הוא שקר] ולא ינחם [שהרי אין מקבלים נחמה על החי שכאילו מת, כפי שנלמד מיעקב אבינו שלא התנחם על יוסף]"^{יג}), וד"ל.

ז **אשא עיני** מאמר "כי לא יראני האדם וחי" הערה ז; **מלכות ישראל** ח"א מאמר "תוכחת מגלה מאהבה מסתרת" אות ג ובכ"מ.

ח ראה **לב לדעת** מאמר "וצדיק יסוד עולם" פ"ב; **מלך ביפיו** מאמר "נשמת רשב"י".

ט ישעיה ט, כא.

י וראה **לב לדעת** שם פ"ג שכן הוא בכל מה שנאמר בצדיק (עד להיותו "עצמות ומהות כפי שהלביש עצמו בתוך גוף").

יא רש"י על במדבר כא, כא.

יב ע"פ תקו"ז תקון סט (קיב, א). וראה גם זהר ח"ג רטז, ב.

יג שמות ג, ד.

י ד ע"פ שמות רבה ב, ו; זהר ח"א קכ, ב; ח"ג קלח, א.

טו ראה דברים רבה יא, י; תנחומא בשלח י; רש"י על שמות יח, א.

טז לוח "היום יום" ג' אד"ר.

יז ראה גם **אשא עיני** מאמר "פתיחות הזדהות התכליות" פ"ה.

יח ראה רבינו בחיי על בראשית יא, ט. ובכ"מ.

יט ראה פירוט בספר פרשת דרכים ל"ר ראזניס. ובכ"מ.

היו ראויים לקבל התורה, ור' יוחנן סבירא ליה דמסיני הוא דפסקא זוהמא, ולכן לא היה מתן תורה מקודם לכן, ועיין מה שכתבתי בבית האוצר (שם) בארוכה.

רבי אבא אומר שעל אף הגדולה של אברהם ויצחק, הזוהמה שהיתה בהם מהדורות הקודמים, מאז חטא אדם הראשון, לא פסקה לגמרי. לכן אברהם הוליד את ישמעאל (לפני ברית המילה, אבל גם לאחר ברית המילה ולידת יצחק הוא הוליד את בני הפילגשים) ויצחק הוליד את עשו. רק אצל יעקב רואים

ש"מטתו שלמה"^{כג} – מתחיל שינוי בעם ישראל, הוא מוליד יב שבטים, ואחר כך את שבעים יוצאי ירך יעקב^{כד}, ובכולם אין זוהמה. לכן, מתאים שמיעקב – עמוד התורה^{כה} – בעצם כבר מתחיל מתן תורה. אמנם "אלפים שנה תורה"^{כו} מתחילות מאברהם אבינו^{כז}, אבל צריך לומר שזו תורה בדרך של מקיף. "מתן תורה", בפנימיות, באופן שחודר ומשנה את טבע הגוף ("פסקה זוהמתן"), קורה רק מאוחר יותר – ולפי מה שהוא מצדד כאן הוא מתחיל בעצם מיעקב אבינו.

ארבע קומות מבני נח למתן תורה

אם כן, בעצם יש כאן ארבע בחינות: המציאות הראשונה, של בני נח; החידוש של אברהם ויצחק, שהם כבר היהודים הראשונים, אף על פי שעדיין לא פסקה לגמרי הזוהמה; החידוש של יעקב אבינו, שלדעת רבי אבא בר

**"אלפים שנה
תורה" מתחילות
מאברהם אבינו,
אבל זו תורה
בדרך של מקיף.
"מתן תורה",
בפנימיות,
באופן שחודר
ומשנה את טבע
הגוף ("פסקה
זוהמתן"), קורה
רק מאוחר יותר**

האבות הראשונים שלנו, והם ודאי יהודים ("מי הוא יהודי – הכופר בע"ז"^{כח}), ההבדלה לפי ההלכה מתחילה אצל יעקב אבינו – הוא נקרא ישראל וממנו מתחילים בני ישראל. חז"ל אמנם אומרים^{כא} שכל אחד מהאבות נקרא ישראל, אבל בפשטות ובגילוי יעקב זכה לגלות את השם הזה.

וזה דאיתא בשבת (קמה:), דאמר רבי יוחנן, מפני מה עובדי כוכבים מזוהמין, מפני שלא עמדו על הר סיני כו', ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, כמו שכתוב בתניא^{כב}, הבחירה

בישראל היא בגוף היהודי, למרות שהוא נראה כמו הגוף של שאר אומות העולם. חז"ל אומרים שההבדל בגוף הוא שאצל אומות העולם נותרה הזוהמה שהטיל הנחש בחוה, בעוד בישראל פסקה הזוהמה הזו. הפסקת הזוהמה באופן שיגרום ששוב לא תהיה מיתה לא החזיקה מעמד, ומחטא העגל שוב יש מיתה בעולם, אבל היא כן פעלה שינוי בגוף של ישראל מאומות העולם. לפי דעת רבי יוחנן, משמע שהבחירה בישראל וההבדלה שלהם מהאומות היא בזמן מתן תורה, אבל הגמרא אומרת שדעתו חולקת על דעת רבי אבא בר כהנא:

ופליגא דר' אבא בר כהנא (האי מימרא דר' יוחנן דלא פסקה זוהמא עד סיני פליגא אדר' אבא), דאמר ר' אבא בר כהנא, עד ג' דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו, אברהם הוליד ישמעאל, יצחק הוליד עשו, יעקב הוליד י"ב שבטים שלא היה בהן שום דופי, עכ"ל הגמרא. וי"ל דסבירא ליה לר' אבא דמיעקב פסקה זוהמא, ולכן סבור דמיעקב היה התחלת מתן תורה, דכיון דפסקה זוהמא כבר

כג רש"י בראשית מז, לא (ע"פ פסחים נו, א).

כד שמות א, ה.

כה מגלה עמוקות פרשת ויצא ד"ה "ויצא צירופי אותיות" (ע"פ זהר ח"א קמו, ב).

כו סנהדרין צז, א; ע"ז ט, א.

כז ע"ז שם.

כ מגילה יג, א.

כא בראשית רבה סג, ג.

כב תניא פמ"ט.

בחכמה"ל^ל, "החכמה תחיה"ל^ל:

י	מתן תורה
ה	יעקב
ו	אברהם-יצחק
ה	בני נח

האספות הפרט לתוך הכלל

והנה יעקב הי' בו ב' עניינים, (א)
דהי' נחשב איש ישראל פרטי, (ב)
היה לו מדרגת הכלל ישראל,

כאן הוא מגיע לתורף הענין,

שביעקב אבינו – וממנו נלמד לכל צדיק-אמת^ל
– היו שתי מדרגות: קודם כל, חשוב לדעת
שהצדיק הוא גם איש פרטי, יש לו את הבחינה-
המדרגה שלו כאדם פרטי. אבל בנוסף לכך, יש
לו מדרגה, 'קומה עליונה', של כלל ישראל. נשים
לב שהוא לא אומד שיעקב הוא "איש ישראל
פרטי" וישראל הוא "מדרגת הכלל ישראל" –
גם ביעקב (הארת שרש הנשמה – י – בגוף –
עקב^ט) יש מדרגה של כלל ישראל ומדרגה של
איש פרטי (דהיינו סוד הי' שבו וסוד העקב שבו,
שבעצם הוא "עקב עשו"^ט, אחיזתו בעשו לתקן
אותו ולמשוך אותו אליו, אל הפרט שבו, וד"ל).
כיון שלא היה אז ישראל חוץ ממנו, והיה ישראל
הראשון, אשר הראשית הוא כולל כל הדבר –
כנודע.

הזהות של יעקב עם הכלל היא פשוטה:
ממנו פסקה הזוהמה, הגדרה שהוא מצדד בה
כאן לתחלת מתן תורה בפנימיות והבדלת עם
ישראל מן העמים, ואז הוא היה ישראל היחיד
– וממילא הוא כלל ישראל (כמו שאדם הראשון

חשוב לדעת
שהצדיק הוא גם
איש פרטי, יש
לו את הבחינה
המדרגה שלו
כאדם פרטי.
אבל בנוסף לכך,
יש לו מדרגה,
'קומה עליונה',
של כלל ישראל

כנהא פסקה ממנו הזוהמה וממנו
מתחיל עם ישראל (וההבדלה
בין ישראל לעמים); מתן תורה
בפועל, בו "פסקה זוהמת" לגמרי
ובגלוי אצל כל יהודי, כדעת רבי
יוחנן.

ארבע הבחינות הללו הן כנגד
אותיות שם הוי' ב"ה מלמטה
למעלה: המציאות של כל
האנושות, מציאות של בני נח,
היא כנגד המלכות – ה תתאה
שבשם; אברהם ויצחק הם בעלי
מדות האהבה והיראה, המדות

העיקריות שכל המדות הן הענפים שלהן^{כח},
והם מכוונים כנגד מדות הלב – הי' שבשם.
יעקב אבינו כאן הוא למעלה מאברהם ויצחק,
כמו בסוד ההיכלות – היכל הרצון (שכנגד
התפארת-יעקב) הוא למעלה מהיכל האהבה
(שכנגד החסד-אברהם) והיכל הזכות (שכנגד
הגבורה-יצחק)^ט – הוא כנגד "דעת המתפשט",
הדעת שכוללת את המדות, "מפתחא דכליל
שית"^ל. הדעת הזו מתחברת לבינה, "אם אין דעת
אין בינה, אם אין בינה אין דעת"^{לא}, והיא כנגד
ה עילאה שבשם; מתן תורה בפועל הוא כנגד
החכמה – י שבשם (סוד עשרת הדברות, כאשר
ה"אני הוי' אלהיך"^{לב} – "אני מי שאנכי"^{לג}
– היינו גילוי "אחד האמת" בספירת החכמה
דווקא, כמבואר בתניא בשם הרב המגיד נ"ע^{לד})
– "אורייתא מחכמה נפקת"^{לה}, ודווקא היא
ההפך של הפך-החיים בפועל, בסוד "ימותו ולא

כח תניא פ"ג.

כט ראה זהר ח"א מא, א (ואילך); ח"ב רמח, א (ואילך); ע"ח
שמ"ו פ"ג.

ל זהר ח"ב קעז, א.

לא אבות פ"ג מ"ז.

לב שמות כ, ב.

לג זהר ח"א קסז, ב (וראב"ע בראשית כז, יט). וראה זהר ח"ג
יא, א.

לד פל"ה בהגהה.

לה זהר ח"ב קא, א. וראה שם פה, א.

לו איוב ד, כא.

לז קהלת ז, יב.

לח **אמת** (כמו "אמת ליעקב") הוא סוד **א** מחיה **מת** (ראה
מגלה עמוקות ויחי ד"ה "ומולדתך" ובכ"ד), היינו הכלל
שבצדיק המחיה את המת, הפרט שבו ושכולם.

לט תקו"ז תקון סט (קיב, א).

מ בראשית כה, כו.

בגויעה, לא מיתה, האיש הפרטי שבצדיק נאסף לתוך הכלל שלו, לתוך "עמיו", ושם הוא מתעצם (דהיינו סוד חקיקתו בכסא הכבוד^מ, וד"ל). אם כן, דווקא אחרי ההסתלקות, מגיעים אל הצדיק כשהוא עוד יותר כללי מכפי שהיה בחייו (שהרי גם הפרט שבו נעשה כלל, מה שאין כן בחיי חיותו בעלמא דין) – על כך כתוב בתניא^ט שיש לצדיק כח לפעול עבור הכלל אחרי ההסתלקות שלו "יתיר מבחיוהי"^{מח}.

"אין מיתה בצבור"

והוא על דרך אומרם ז"ל

בהוריות (ו). שאין מיתה בציבור.

קודם הזכרה הדוגמה של חטאת בהקשר לראשית שכוללת את כל הפרטים שבהמשך. כאן מובא הדין "אין מיתה בצבור" שמופיע לגבי חטאת. אם אדם הפריש חטאת ומת – גם החטאת צריכה למות (כונסים אותה לכפה עד שהיא תמות)^ט. אבל חטאת של צבור – לא מתה אם מתו חלק מהצבור החוטא שהפריש את החטאת (ואפילו אם התחלף הדור כולו). הבחינה שלא מתה ביעקב – וכך בכל צדיק, וגם בכל יהודי, כנ"ל – היא היותו צבור. כידוע^ג, **צבור** ר"ת צדיק, בינוני ורשע. מסבירים לגבי תפלה בצבור שבתוך כל אחד יש את הצבור – בכל אחד יש צדיק, בינוני ורשע. הצדיק הוא כח ההמתקה שיש בכל אחד, הבינוני הוא כח ההבדלה שיש בו והרשע הוא כח ההכנעה שיש בו.

מ ראה מדרש אגדה על בראשית כח, יב.

מז אגה"ק כז.

מח ע"פ זהר ח"ג עא, ב.

מט תמורה פ"ד מ"א; מעילה פ"ג מ"א.

נ חיי הנפש (לר"א אבולעפיא) עמ"צ; מגלה עמוקות פרשת תזריע ד"ה "במדרש"; ככר לאדן (לרבינו החיד"א) ס"ז בפירוש המשנה (באבות פ"ב מ"ד) "אל תפרוש מן הצבור". ובכ"מ.

כאיש פרטי
הצדיק מסתלק,
אבל הבחינה
שלו ככלל
נשארת. גם
המדרגה של
הצדיק כאיש
פרטי לא הולכת
לאיבוד ח"ו –
היא נכללת
בתוך הכלל שבו,
בתוך הפנימיות
והעצמיות שלו

כולל את כל האנושות^{מא}, בהיותו הראשון שממנו נולדו כולם, וכן נח ביחס לשבעים אומות העולם^{מב}). בנוסף, הוא ישראל הראשון, והוא מביא כאן כלל בתורה שהראשית כוללת את כל ההמשך, את כל מה שיתפרט ממנו כ"כלל הצריך לפרט"^{מג}. בהערה מצטטים כאן דוגמה עיקרית לכך שהוא כותב במקום אחר^{מד} – שחז"ל אומרים^{מה} שעיקר חטאת, החטאת הראשונה שכוללת את כל החטאות, היינו "חטאת נחשון", החטאת הראשונה בקרבנות הנשיאים. ורמז: **חטאת נחשון – ר"ת חן – בגימטריא 832, ארץ ישראל, לב (כבוד) פעמים הוי'.**

ויש לומר שזה טעם ש"ס תענית, יעקב אבינו לא מת, והיינו דמדרגה הכללית אשר לו, שהיה נחשב כלל ישראל, בזה לא היה מיתה וסילוק, דרך איש יעקב הפרטי, מת אבל מדרגת הכלל אשר היה לו לא נסתלק,

כעת הוא אומר חידוש חשוב: "יעקב אבינו לא מת" מתייחס דווקא למדרגה הכללית של יעקב, אבל לא למדרגה של איש פרטי. כאיש פרטי הצדיק מסתלק, אבל הבחינה שלו ככלל נשארת. צריך להוסיף שגם המדרגה של הצדיק כאיש פרטי לא הולכת לאיבוד ח"ו – היא נכללת בתוך הכלל שבו, בתוך הפנימיות והעצמיות שלו. כתוב "ויגוע ויאסף אל עמיו" –

מא שער הגלגולים הקדמה לא.

מב יש פה סדר של נשמות כלליות – אדם נח יעקב משה משיח (נסב"ת), משיח חוזר לבחינת אדם, כללות כל האנושות, ודוק) – והן מכוונות כנגד נרנח"מ מלמטה למעלה: אדם נח הם נפשויות, סוד "שרש", ויעקב משה משיח, הם נשמה חיה יחידה, סוד "תוספת" (ראה קונטרס חסדי דוד סימן עו ונתבאר בארוכה בחסדי דוד הנאמנים ושי"נ).

מג ברייתא דרבי ישמעאל.

מד אוצרות יוסף דרשה לשבת שובה עת"ר (עמ"ד).

מה זבחים ט, ב וברש"י שם ד"ה "עיקר חטאת נקט".

פרד"ס בכל יהודי

וביתר הסברה, דענין היותו כלל ישראל, הרי זה לא מת ונסתלק, כיון שכלל הישראל עדיין קיים, ואם כן הרי זה עצמו מציאות והויית ענין כלל ישראל דיעקב,

וזהו שאמרו (תענית שם) מקרא אני דורש,

זו נקודה חשובה – שכל הסוד של "יעקב לא מת" שייך לעולם הדרוש. רב נחמן מקשה "וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברדייא" ורבי יצחק^נ עונה לו "מקרא אני דורש". הוא לא בא לומר שלא היתה הסתלקות על

פי פשט, אלא שהוא מדבר ברובד של הדרוש. "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"^ט, והדרש לא בא לעקור את הפשט אלא להוסיף עליו. מה הפירוש הראשון של "תורת הוי' תמימה"^ט? שהיא כוללת את כל הפרדס, פשט-רמז-דרוש-סוד^א, כנגד ארבעת העולמות^ב (כשלפעמים מחליפים את הסדר של רמז-דרוש^א). חייבים לדעת שיש גם פשט, הוא לא מתבטל, אבל גם לא שיהיה רק פשט, גוף ללא נשמה ח".

הפשט שייך לעולם העשיה, עם חרוך-האף שיש בו, "אף עשיתי"^ט – אבל למרות שהעולם הזה הוא עלמא דשקרא, הפשט גם הוא חלק מתורת אמת. לכל אחד, גם לצדיק, יש את הפשט שלו, את הקיום שלו בתור פרט

על ידי השפלות

- הזדהות עם
הרשע שבי,
שאני לא יותר
טוב מאף אחד
- זוכים להיות
"שכני עפר",
שלמדנו שהם
לא מתים אלא
רק ישנים עד
תחית המתים,
ואז "אין מיתה"

יש לשון חז"ל "אין צבור מתים"^נ, אבל לשון חז"ל "אין מיתה בצבור", שמובאת כאן, חזקה יותר. כשאומרים "אין צבור מתים" משמע שיש הוה-אמינא שהם מתים, יכול להיות שהצבור מת, אבל מתברר ש"אין צבור מתים" (כמו "יעקב לא מת"), אבל "אין מיתה בצבור" אומר שאין בכלל אפשרות של מיתה בצבור.

כמה שוה "אין מיתה בצבור"?

816, שפלות. בביטוי "אין מיתה בצבור" יש 12 אותיות – האם 816 מתחלק ב-12 (כך שיש ממוצע

לכל אות)? הסיכוי הוא 1 ל-12, אבל אכן הוא מתממש כאן – הממוצע של כל אות הוא 68, חיים (מתאים גם לרמז שאנחנו אוהבים לומר^ג, שפלות בגימטריא שמחת חיים – שמחת היא יא פעמים חיים), הכל חיים, "אין מיתה בצבור". על ידי השפלות – הזדהות עם הרשע שבי, שאני לא יותר טוב מאף אחד – זוכים להיות "שכני עפר"^נ, שלמדנו^ט שהם לא מתים אלא רק ישנים עד תחית המתים, ואז "אין מיתה". איך אני יודע שאם אני בשפלות, מזדהה עם הארץ, שוב אין מיתה? כתוב "דור הלך ודור בא והארץ לעולם עמדת"^י, מי שבשפלות של הארץ עומד לעולם. יש שיחה של הרב^י שמי שבדרגת "ונפשי כעפר לכל תהיה"^י לא מת.

נח רב נחמן, הדיין, הוא הפשט ורבי יצחק – הצוחק (גם על הפשט של רבי נחמן) – הוא הדרוש (ביחד הם עולים 770 – שם צריכים את שניהם...).

נט שבת סג, א ובכ"מ.

ס תהלים יט, ח.

סא ראה ליקוטי מהרצ"א בראשית ד"ה "הארץ היתה תהו"; מבחר שיעורי התבוננות ח"ה עמ' 176. ובכ"מ.

סב פ"ח שער הנהגת הלימוד פ"א; שער הגלגולים הקדמה יז. סג ראה קהלת יעקב ערך "דרש".

סד ישעיה מג, ז. ראה של"ה הקדמה (יא) "לעשרה מאמרות"; שפע טל חלק טל שער ראשון פ"א.

נא הוריות נ, א"ב. תמורה טו, ב.

נב ראה מדור נועם אלימלך בגליון חיי שרה תשפ"א; שיעורי י"א טבת (נדפס בגליון שמות) וכ"ג אייר (נדפס בגליון במדבר-שבועות) תשפ"ה. ובכ"מ.

נג ישעיה כו, יט.

נד שיעור ז' טבת (נדפס בגליון ויחי) השתא.

נה קהלת א, ד.

נו קונטרס "והיית יתן אל לבו" מהשבעה על הרבנית ס"ד (תורת מנחם התוועדיות תשמ"ח ח"ב עמ' 588) וד"ה "זה יתנו" תשמ"ח.

נז תפלת מר בריה דרבינא (ברכות יז, א).

תצא^ט – היינו בסוד "והחכמה מאין תמצא"^ט, יש מאין) – אז לשם נשייך את הנשמה החדשה (אף שבמאמר "וצדיק יסוד עולם" מוסבר שהיא המדרגה הכי גבוהה, ואכמ"ל), ונשמה דאצילות שייכת לעולם האצילות, כפשוט:

י	אצילות	נשמה דאצילות
ה	בריאה	נשמה חדשה
ו	יצירה	נשמה כללית
ה	עשיה	הצדיק כפרט

לפי ההסבר הזה, רבי יוסף ענגיל כאן – כבעל נגלה – מדבר רק על המדרגות של "והנגלת לנו ולבנינו"^א. כמו שאמרנו, הרבי מאד אוהב אותו. צריך לחפש שיחות של הרבי שמאירות את מה שהוא מדבר עליו כאן.

דברנו בשנה האחרונה על 'מה הספור שלך?'^ב – בנסיעה לפני שנה אל הבעל שם טוב ועוד צדיקים – וכעת 'משדרגים': לכל אחד יש את הספור שלו בעבודת ה', את הפשט שלו, אבל לכל יהודי יש את כל הפרד"ס (בעצם ארבעה ספורים המתחברים לספור-חבור אחד גדול). אדרבא, **ספור-צבור** הם לשון נופל על לשון – **ס-צ** מתחלפות באותיות השניים, **פ-ב** מתחלפות באותיות השפתים והניקוד זהה – ללמד שהספור של כל אחד הוא בעצם נקודת החבור^ג של הפרט שלו לכלל. **צדיק-בינוני-ורשע בצבור** הם **סוד-פנים-ורש בספור** – **הסוד** (כנגד **צד של צדיק**) של כל אחד הוא גילוי העצם שלו (שמעל לפנימיות), הפנים היינו הפנימיות

– פשט-פרט הם לשון נופל על לשון – שהוא הרגשת המציאות שלו, כמו שכתוב גם בתניא^{סה} שגם לצדיק יש הרגשה של מציאות נפרדת, אבל הצדיק עובד את ה' "בשם כל ישראל"^{סו} – שם הוא כלל. לפרט יש את השם הפרטי שלו וגם את הממדים שלו – הגובה שלו, המשקל שלו, כמו שמודדים כשמגיעים לקופת חולים (לשם שייך הקיום של הפרט, החולה כאשר אינו מחובר לכלל...) – בפשט יש הסתלקות. אבל יש בכל אחד גם ממד של כלל, והכלל לא מת.

א צ י ל ו ת -
ב ר י א ה - י צ י ר ה -
ע ש י ה ה מ ב ח י נ ת
א י נ - י ש - כ ל ל - פ ר ט ס ז.
עולם העשיה הוא
עולם של 'אישים',
פרטים – ואין בו
"קיום באיש", אבל
עולם היצירה הוא
עולם של מינים,
ויש "קיום במין"^{סח}.
כלומר, ב"מקרא אני

דורש" יש עליה מעולם העשיה, בו יש הסתלקות של יעקב כפרט, לעולם היצירה, בו יש קיום נצחי של יעקב ככלל. מה יש למעלה מזה? הזכרנו שהצדיק הוא נשמה חדשה, נשמה דאצילות ונשמה כללית. הפרט הוא בעולם העשיה, הנשמה הכללית בעולם היצירה, החידוש שייך לעולם הבריאה – המקום בו מורגש החידוש יש מאין (ובנוגע לחידוש תורה – "תורה חדשה מאתי

לפרט יש את
השם הפרטי
שלו וגם את
הממדים שלו
- הגובה שלו,
המשקל שלו,
כמו שמודדים
כשמגיעים
לקופת חולים

ט ויקרא רבה יג, ג (ע"פ ישעיה נא, ד).

ע איוב כח, יב.

עא דברים כט, כח. ראה של"ה מסכת יומא רלט, ב.

עב שיעור אור ל"ד שבט (נדפס בגליניות בשלח-משפטים) תשפ"ה.

עג גם חבור נופל על לשון צבור וספור – וכן גם דבור, כח התקשרות של "נפש חיה" (בראשית ב, ז וראה אונקלוס ורש"י שם) המחבר את הפרטים לכלל, ועבור (בדגש על קטנות ב'; עבור שני, שגדרו גופא הוא ההכנה לחבר את האישי-פרט למין-כלל, ודוק).

סה תניא פל"ז.

סו ממוצע כל תבה בביטוי "בשם כל ישראל" הוא איש היינו התכללות האישי-הפרט של הצדיק בכלל, ודוק.

סז **סוד ה' ליראיו** ש"ב פ"א, וביאור הענין באריכות בשיעורים בסוד ה' ליראיו ח"ז.

סח לשון הפילוסופים הקדמונים. ראה לדוגמה ספר העיקרים מאמר א פ"א.

ה"מקרא אני דורש" הוא לימוד מפסוק שמקיש את יעקב לזרעו^{עז}. בפשט יעקב כפרט מסתלק, אבל ההקש לזרעו מדבר על נקודת הכלל של יעקב – שכוללת את כל זרעו – וכאשר כלל ישראל קיים, לנצח, גם יעקב אבינו במדרגת הכלל שלו קיים לנצח.

שנוכה ל"הקיצו ורננו שכני עפר"^{עח}, של הבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן, של כל הצדיקים, ושל כל אחד ואחת אשר בשם ישראל יכונה.

עז **זרע יעקב** עולה **בעל שם טוב** זך פעמים **טוב**, שם **אהוה**, כח חבור הנשמה והגוף ("את השמים ואת הארץ"), סוד תחית המתים, עד לגילוי שיהודי אף פעם לא מת (ראה בחלק השיעור שעסק בבעל מי השלווח והתפרסם בגליון הקודם). עח ישעיה כו, יט.

שנוכה ל"הקיצו
ורננו שכני עפר"
של הבעל שם
טוב ואדמו"ר
הזקן, של כל
הצדיקים, ושל
כל אחד ואחת
אשר בשם
ישראל יכונה

(פנ כנגד **בנ** של בינוני, שגדרו הוא 'פנימי'^{עד}) והרש היינו סוד "ולרש אין כל"^{עה}, אין לו נקודת בטול^{עו}, וכשהוא מכיר בכך הוא נעשה השפל באדם, וד"ל.

"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים"

רבי יוסף ענגיל מסיים:

כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבבים (ירמיה ל, י), מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, והכוונה כנ"ל דכל זמן שזרעו בחיים ממילא הנה גם הוא בחיים, היינו מדרגת הכלל ישראל אשר לו כיון שהכלל ישראל הרי עדיין קיים.

עד ראה גם הקדמת **שכינה ביניהם** הערה י.
עה שמואל"ב יב, ג.
עו המשך "באתי לגני" תש"י אות ז.

ניגון

570 | כ"ה מנחם-אב תשפ"ד

ניגון • 570

כ"ה מנחם אב תשפ"ד

שיעור

המשך הדורות בבנים ובנות

"הבן עם הבת"

קיצור מהלך השיעור

למורנו הבעל שם טוב היו בן ובת - רבי צבי ומרת אדל. מהתבוננות באופיים ובאופי צאצאיהם אחריהם עולה הבנה חדשה של תפקידי הבנים והבנות ביחס להוריהם ובהקשר רחב יותר ביחס לעם ישראל כולו. בן ובת - יסוד מצות "פרו ורבו" - מגלים שני צדדים באישיותו של אביהם הצדיק, רצונו האישי ויעודו האלקי, המודע והלא-מודע, הבפועל (שמבטא את העבר) והבכח (שיופיע בעתיד). החשיבות העיקרית של הבנות בעתיד עם ישראל מתחילה מגלות מצרים - בגבורת המילדות העבריות - וממשיכה עד לימות המשיח, בזכות נשים צדקניות נגאלנו ובזכותן אנו עתידים להגאל!

נסתרים ומפורסמים

בצאצי הבעל שם טוב

ז' טבת הוא יום היארציט של רבי צבי, הבן של הבעל שם טוב. יומיים קודם, ב'ה' טבת - "דין נצח" - הוא היארציט של הבן של רבי צבי, נכד הבעל שם טוב - רבי אהרן מטיטוב. גם רבי צבי וגם רבי אהרן נהגו מאד בצניעות^א - הם היו דומים לצדיקים הנסתרים. שניהם היו ידועים, והיו להם מקושרים, אבל הם לא יזמו שום פרסום והם גם חיו בעניות. רבי אהרן אמר שאם היה רוצה היו לו מעות (ואף הוכיח את זה

במעשה שהיה^ב) אך ככלל לא רצה^ג.

מעניין שלעומתם, הצאצאים של הבעל שם טוב מבתו אדל היו מפורסמים הרבה יותר - הבן הגדול, הדגל מחנה אפרים היה מפורסם, ועוד יותר ממנו אחיו הצעיר, הרבי ר' ברוך. כמובן, גם הם לא היו צדיקים גלויים בלבד, כידוע מהמשל של הצדיק לקרחון^ד, שרק עשרה אחוז ממנו מעל פני המים ותשעים אחוז מתחת פני המים - אבל עשרת האחוזים הגלויים שלהם היו מפורסמים. גם בדור הבא, הנכד של אדל, בן בתה פייגא - רבי נחמן מברסלב - היה

ב ראה זכרונם לברכה מערכתו (מדברי דוד השלם עמ' קה).
ג ועל רבי צבי מסופר (הובא בזכרונם לברכה מערכתו מכתבי הר"א ביחובסקי עמ' מב) שאביו (אחר הסתלקותו) פתח לפניו אוצר של אבנים טובות ומרגליות ואמר שיוכל לקחת מהם כמה שירצה, אבל הוא מיעץ לו שלא לעשות זאת, ולכן חזר רבי צבי לביתו מנסיעתו לקבץ מעות.
ד ראה **מעין גנים** ח"ב מאמר "אל מסתתר" (עמ' קעג). ובכ"ת.

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. ז' טבת, שבת ויגש תשפ"ו - כפ"ח.

א וראה זכרונם לברכה מערכתו שאביו הבעש"ט צוה לו שיסתיר את עצמו.

החידוש אצל המגיד ותלמידיו היה שהחסידות הופצה, "יפוצו מעינתיך חוצה"^א, כמו שאמר המשיח לבעל שם טוב^ב. המגיד תפס גם הרבה גדולי ישראל בזכות היותו למדן עצום, גאון אמיתי גם בנגלה דאורייתא. גם אדמו"ר הזקן החליט להשאר במעזריטש רק אחרי שהמגיד תפס אותו בלמדנות שלו^ג, ואז גם קבל ממנו את החסידות. רבי צבי, שהסתיך את עצמו, לא היה מפורסם כלמדן ומסתמא לא היה פועל באותו אופן.

רצון הצדיק ורצון ה'

נחזור להבדל בו פתחנו בין בן הבעל שם טוב וצאצאיו, שהיו יחסית נסתרים, וצאצאיו מהבת (אדל, ר"ת "[מימינו] אש דת למו"^ד, כידוע^{טו}), שהיו מפורסמים:

צריך לומר שאצל הצדיק יש מה שהוא רוצה ויש מה שה' רוצה ממנו. הצדיק רוצה להיות נסתה, כמו כל הצדיקים שלא רצו להתגלות, אבל לה' יש מחשבות אחרות, וככל ש"רבות מחשבות בלב איש", בלבו הטהור של הצדיק, איך להסתיך את עצמו, לא 'יעזור' לו, שהרי "עצת הוי' היא תקום"^{טז}. ידוע^{טז} שלבעל שם טוב היה קשה מאד להתגלות, הוא התנגד והיה צריך לגזור עליו להתגלות – ממש כמו משה רבינו שסרב בכל תוקף לקבל את השליחות^{יז} – הוא רצה להשאר

כנראה שמצד אחד ה'מחלוקת' בין הצדיקים היא רעה, אבל מצד שני היא גם טובה

מפורסם מאד^{יח}.

ויש להתבונן, למה מי שבא מהבן יותר נסתר ומי שבא מהבת יותר מפורסם.

מחלוקת והפצת חסידות

צדיקים אמרו^{יט} שאם אחרי הסתלקות הבעל שם טוב כל התלמידים היו מקבלים לרבי את בנו, רבי צבי, לא היו מחלוקות בין הצדיקים בכל המשך החסידות. באופן דומה, כמו שהזכרנו לאחרונה, אמרו^כ שאם אחרי הסתלקות המגיד ממעזריטש כולם היו מקבלים לרבי את המאור עינים לא היו מחלוקות בדרך החסידות.

כתוב^{כא} שהיה קשר ביניהם: הבעל שם טוב בא למאור עינים בחלום ובקש ממנו שידאג לבן שלו רבי צבי, ומאז עד סוף ימיו הוא תמך בו. לכן רבי צבי נתן מתנה גדולה למאור עינים – את ספר התורה של הבעל שם טוב. לא יודע אם קיים היום, אבל מסתמא היה קיים עד השואה – ה'חפצא' הכי יקר בבית טשרנוביל.

בכל אופן, איך האמירה הזו מסתדרת עם הסיפור המפורסם^{כב} שאחרי שנה של הנהגת רבי צבי הבעל שם טוב התגלה אליו ואמר לו להעביר את הנשיאות למגיד ממעזריטש? כנראה שמצד אחד ה'מחלוקת' בין הצדיקים היא רעה, אבל מצד שני היא גם טובה. מה היה קורה אם הנשיאות היתה נשארת אצל רבי צבי? יתכן שלא היתה מחלוקת, אבל עם טבע ה"הצנע לכת"^{כג} של רבי צבי החסידות גם לא היתה מתפשטת ולא היתה מופצת כדבעי.

מה קרה בזמן המגיד ממעזריטש? עיקר

ה רמז: ארבעת השמות בהשלת שלוש הדורות – ישראל אדל פייגא נחמן – עולים ד"פ (ממוצע כל שם) אור (שעניינו גילוי).

ו מאמר מרדכי (סלוני) מערכתו אות א.

ז אמרות טהורות מערכת המאור עינים אות יח.

ח זכרונם לברכה מערכת רבי צבי בן הבעש"ט.

ט ספר התולדות המגיד ממעזריטש פ"ג.

י מיכה ו, ח.

יא משלי ה, טז.

יב אגרת הבעש"ט לגיסו – כש"ט (קה"ת) א.

יג ספר התולדות אדמו"ר הזקן ח"א פ"ד (עמ' 105).

יד דברים לג, ב. שאר האותיות ב"אש דת למו" הן שמות (בגימטריא שפורה פועה, המילדות העבריות, כדלקמן בפנים) – שם עניינו פרסום (כמו "ונעשה לנו שם" או "ויעש דוד שם") – והוא עולה הכנעה הבדלה המתקה. עיקר תורת הבעל שם טוב (כש"ט כח ובכ"ד).

טו כרם ישראל (ז"ק) פ"ד הערה ב.

טז משלי יט, כא.

יז ספר התולדות רבי ישראל בעש"ט ח"א פ"ב (עמ' 37 ואילך).

יח שמות פרקים ג"ד.

בראה", הרצון להתבודד ולהסתתת, אלא "לשבת יצרה"^{כד}, לעסוק ביישובו של עולם, החל ממצות "פרו ורבו"^{כה}, הגורמת בהכרח לבטול תורה^{כז}.

בכח ובפועל, עבר ועתיד

ככלל, היעוד האמתי של האדם מסתתר בלא-מודע שלו, והוא מתגלה דווקא אצל הבנות הנבונות, המבינות דבר מתוך דבר^{כח} ב"בינה יתרה" שנתנה להן^{כט} (דווקא אצל הבנים "נבונים" לא אשתכחו^ל, מה שאין כן אצל הבנות, כדמוכח מבנות צלפחד – מחבבות הארץ^{לא}, בחינת "דרך ארץ" הנ"ל – ש"ראתה עינין מה שלא ראתה עיניו של משה"^{לב}, ודוק). במלים אחרות, הבן מגלה את העבר של האב (וגם את ההווה שמקבל מהעבר), הרצון הקדום שלו, ואילו הבת מגלה את העתיד של האב^{לג},

כד ישעיה מה, יח. וראה גיטין פ"ד מ"ה ובכ"ד.

כה בראשית א, כב; שם א, כח; ט, א; ט, ז.

כו בן עזאי טען "ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים" (יבמות סג, ב), אך "נפשי חשקה" היינו רצוני שלי, ולא רצון ה', "ואחרים" לא יולידו את הנשמות שאתה תוכל להוליד – הם לא יממשו את הפוטנציאל-העתיד שלך (כדלקמן בפנים), וממילא משיח לא יכול לבוא משום שלא יכלו הנשמות שבגוף (יבמות שם), הפוטנציאל של כל אחד מבני ישראל (ואף על פי כן, "אין כלל שאין בו יוצא מהכלל", ויש ללמד זכות על בן עזאי שנהג כדעתו, בעזות כלפי שמיא, ונחלקו הרמב"ם והט"ז אם הנהגתו ראויה לכתחילה למי שחשקה נפשו בתורה כמותו, או שרק "אין בידו עון", ונראה שהחסידות מצדדת כדעת הט"ז, שהרי גדולי החסידות לא נהגו כך, ואכמ"ל).

כז וזהו הטעם הפנימי לכך שאסור לאדם ללמד את בתו תורה (סוטה פ"ג מ"ד; רמב"ם הלכות ת"ת פ"א הט"ז), כדי שלא תכלל ברצונם-עברו במקום לבטא את רצון ה' ממנו, יעודו העתידי.

כח ראה רש"י על דברים א, יג ועוד (ע"פ חז"ל בכ"מ).

כט נדה מה, ב.

ל עירובין ק, ב.

לא רש"י במדבר כו, סד. וראה עוד לקמן הערה לט.

לב רש"י במדבר כז, ז. עוד אודותן ראה הערה מ.

לג אכן, ברגע שמסתכלים על העתיד (מה שה' רוצה, כנ"ל), גם ההווה נכלל בו – כל רגע של הווה הוא העתיד של העבר, היינו מה שה' רוצה עכשיו. כך, המובן של "להיות עתידים ליום הזה" (אסתר ג, יד) הוא להיות מוכנים ומזומנים ברגע ההווה לעתיד לבוא. והרמז: **הוה עתיד** עולה **"פרו ורבו"**, והיינו להוציא את הבכח לפועל, וד"ל.

נסתה, אבל ה' רצה שהוא יתגלה. רואים מכך שלא תמיד מה שאדם חושב שמתאים לו הוא באמת היעוד שלו, מה שה' רוצה ממנו.

אלו שני צדדים בנשמה, מה שהאדם רוצה ומה שה' רוצה ממנו, שהוא היעוד האמתי שלו,

והם מתבטאים אצל

הילדים – הבנים

מגלים את הרצון

המודע של האבא

והבנות (ובניהן

אחריהן) מגלות

את מה שה' רוצה

ממנו^ט. בפשטות,

האבא רוצה להשאר

בבית המדרש

ולעסוק בתורה כל

ימי חייו, וכך הוא

מחנך את בנו –

שילמד כמוותו, ואף

יעלה עליו בלימוד.

הבת, לעומת זאת,

מעודדת את האב

שעליו לצאת

לפעול במציאות

כדי שיוכל לחתן אותה עם נדוניה נאה^כ. בכך

מכוונת הבת לרצון ה' מהאב, שאחרי "מבית

הכנסת לבית המדרש"^{כא} יעבור ל"הנהג בהן מנהג

דרך ארץ"^{כב} בחיים של "תורה עם דרך ארץ"^{כג}

(ו"הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידן" משום

שאין זה רצון ה' מרוב האנשים – "לא תהו

אלו שני צדדים

בנשמה, מה

שהאדם רוצה

ומה שה' רוצה

ממנו, שהוא

היעוד האמתי

שלו, והם

מתבטאים אצל

הילדים – הבנים

מגלים את הרצון

המודע של

האבא והבנות

מגלות את מה

שה' רוצה ממנו

יט בן - מה שאני רוצה, בת - מה שהו' רוצה עולים יחד 1833, ג"פ תורה, יג פעמים מצוה וכו'. כמובן, ה' רוצה גם את הבן, אבל דווקא בן כזה שנולד מבחינת "בת תחלה" (כדלקמן).

כ ראה כתובות נב, ב.

כא מ"ק כט, ב.

כב ברכות לה, ב.

כג אבות פ"ב מ"ב. ועד ש"דרך ארץ קדמה לתורה" (תנדב"א פ"א) גם קדימה במעלה (אוה"ת בראשית ח"ג תקפג, א) - קדימה של הכתר, רצון ה', לחכמה, רצון האדם, ודוק.

את הדוד שלו, רבי ברוך^{לח}.

העתיד הנשי

דוגמה לכך שהבנים מבטאים את העבר ואילו הבנות מבטאות את העתיד יש כבר אצל משה רבינו: למשה רבינו היו שני בנים, כדעת בית שמאי לגבי מצות פריה ורביה^{לט} (וכפי שנהג עוד לפניו יוסף הצדיק^מ, שגם הסתפק בשני בנים, בסוד "ויקח משה את עצמות יוסף עמו"^{מא}). מכאן גם אפשר להבין למה פוסקים כבית הלל, שצריכים גם בן וגם בת – גם את העבר וההווה הנגזר ממנו, וגם את העתיד. למשה רבינו יש פוטנציאל של "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון"^{מב}, אבל את ה"גואל אחרון" הנמצא בו

לח אבנ"ה ברזל טו. וראה חיי מוהר"ן שצג. לט יבמות סא, ב. מחלוקת ב"ש וב"ה תואמת לדעותיהם ביחס לשמים וארץ (בראשית רבה א, טו) – לדעת בית שמאי "שמים קדמו", "שמים" היינו שני בנים 'רוחניים' ('מעוט רבים שנים'), ללא בת-ארץ, ואילו לדעת בית הלל 'ארץ קדמה', בחינת 'בת תחלה' (כדלקמן בפנים), 'סוף מעשה במחשבה תחלה' (פיוט 'לכה דודי') משום שהיא רצון ה' (תחלה בגימטריא בתולה).

מ 'תיקוני' של יוסף הוא בנות צלפחד בן מנשה (סוד "כי נשני אלהים", שכחת העבר לצורך מחשבה על העתיד) שחבבו את הארץ, העתיד של עם ישראל (כ"ל בפנים). אביהן, צלפחד, חי בפחד לצאת מ"ד אמות של תורה (ואם היה המקושש, הוא יצא להוכיח שיש סכנה בכל יציאה מבית המדרש, ואם היה מהמעפילים, סבר שכדאי לכבוש את הארץ ב'זבנג וגמרנו' ומיד לחזור לבית המדרש), אבל בנותיו ידעו את מעלת הארץ, עם הזמן שלקוח לכבשה, ותכננו היטב את העתיד (לטובת בניהן אחריהן). כיוצא בכך, 'תיקוני' של משה היה נישואיו לבת יתרו, שהוליד שבע בנות – ליתרו יש חוש מיוחד ברצון ה' (ממשה, כמפורש בפרשת יתרו), ורק אחרי ממשה (וכן ניצוץ משה שבכאו"א) לומד מיתרו מה ה' רוצה ממנו הוא זוכה לקבל תורה (יתרו עולה התורה, שניהם לשון תר – לתור אחרי המציאות על מנת לדעת כיצד לתקנה, לכבוש את הארץ שמחוץ לבית המדרש, ודוק עוד לקמן הערה מה).

מא שמות יג, ט.

מב ראה שמות רבה ד, ב; זהר ח"א רנג, א; שער הפסוקים ויחי; תנ"א עה, ב.

לצדיק יש

חלומות שהוא רוצה להגשים – נגיד, לכתוב פירוש על כל הש"ס... – אבל הוא לא מצליח להגשים את חלומו בחיי חיותו בעלמא דין

היעוד האמתי שלו מאת ה' – הבן והבת הם "עמק ראשית" ו"עמק אחרית"^{לד}.

לכן רואים שהרבה פעמים הנכד, הבן של הבת, עולה על הסבא – הוא מגלה דברים שהיו אצל הסבא רק בכח^{לה}, בפוטנציאל. לצדיק יש חלומות שהוא רוצה להגשים – נגיד, לכתוב פירוש על כל הש"ס... – אבל הוא לא מצליח להגשים חלומו בחיי חיותו בעלמא דין. גם אצל הצדיקים הגדולים יש הרבה

חלומות כאלה. אבל הנכדים, בעיקר מהבנות, לפעמים מגשימים הרבה מהחלומות של הסבא. החלומות של הצדיקים קשורים ליעוד-עתיד שלו (לעומת רצון הצדיק להשאר נסתה, שאיננו 'חלום' אלא המציאות הרצויה שלו לעת עתה, לפי דעתו, ה'עבר' שלו שהוא רוצה להנציח בהווה והלאה, כנ"ל). כל 'חלום' הוא לעתיד, דבר שלא קיים עדיין בהווה, כמו חלומות יוסף וחלומות פרעה – החלום הוא מעין נבואה של הצדיק שמגלה לו את רצון ה' ממנו.

אצל הבעל שם טוב, רבי נחמן הוא בן של בת של בת, "כפלים לתושיה"^{לז}, לכן הוא פרסם את עצמו עוד יותר מהבנים של הבת. הוא גם אמר שהוא עלה על הבעל שם טוב (שלדברינו היינו שהצליח לגלות ולהגשים את 'חלומות' הבעל שם טוב, כשם שהצליח להגיע לארץ ישראל, 'חלום' הבעל שם טוב^{לז}) – מה שמאד הכעיס

לד כפי שמפרשים שהעומקים הללו מכוונים לחכמה ובינה. ראה מפרשים על ספר יצירה פ"א מ"ה ופע"ח שער תפלות ר"ה פ"ז.

לה ורמז: מה שהיו רוצה ועוד בכח עולה שבת, סוד שבת (ראה זהר ח"ב רד, א).

לו איוב יא, ב.

לז הבעל שם טוב עצמו נסה להגשים את חלומה זה דווקא עם בתו אדל, שהצטרפה אליו לנסיעה לארץ ישראל וחגגה עמו את ליל הסדר הפלאי באיסטנבול (שש"ק) (ברסלב) ח"ב סעיף א"ש).

הבן יורש מאביו

מה שהוא רוצה
והבת יורשת
מה שה' רוצה
ממנו; הבן הוא
גילוי המודע של
אביו, והבת היא
גילוי מה שנמצא
בכח, הפוטנציאל
הנעלם, הלא-
מודע של
אביו; הבן הוא
העברה והבת היא
העתידי שלו

הגיעה לשיא הגודל שלה^{מט} – שהיה הבן של הבת, כמו שמודגש במה שמסופר בלוח "היום יום"^נ, שזקנו, אדמו"ר הזקן, אמר לו ש"איש מזריע תחלה יולדת נקבה"^{נא} זו אמא שלך, דבורה לאה, בת אדמו"ר הזקן, ו"אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" זה אתה. ועוד אמר אדמו"ר הזקן – "אני התורה שבכתב של החסידות ואתה התורה שבעל פה של החסידות"^{נב}. זהו בדיוק אותו יחס – התורה שבעל פה מגלה את הפוטנציאל הנעלם בתוך התורה שבכתב.

"בזכות נשים צדקניות"

לסיכום, אמרנו שלשה דברים דומים, אבל לא זהים:

שהבן יורש מאביו מה שהוא רוצה והבת יורשת מה שה' רוצה ממנו; שהבן הוא גילוי המודע של אביו, והבת היא גילוי מה שנמצא בכח^נ, הפוטנציאל הנעלם, הלא-מודע של אביו; ודומה מאד, כמעט זהה, שהבן הוא העברה והבת היא העתידי שלו.

לפי ההסבר הזה אפשר לתת הסבר חדש למאמר חז"ל "בת תחלה סימן יפה לבנים"^נ: כל

מט ראה זכרונות הרב יהודה חסיד (תשורה גולדשמיד תשס"ז) פ"ד.

נ לוח "היום יום" כ"ח אייר.

נא נדה לא, א.

נב ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' רסו.

נג **בת בכח** עולה **בן פרצי (ריו ריו, קדם** ברצ"ש, ו צירופי **חסד**, ממוצע 6 אותיות "בן פרצי") - פרץ הוא בן תמר (הנחשבת בת ליעקב, לעומת זרח, שהוא בן יהודה בן יעקב, ודוק) ומשיח, "בן פרצי", עתיד להוולד ולפרוץ מהבת דוקא **בן בפועל** עולה **בן יעקב**, סב פרץ (כאשר דוקא פרץ מגלה את ה'בכח' שלו, קיום הבטחת "ופרצת", שהיא "נחלה בלי מצרים"). **בן בפועל בת בכח** עולה 672, ב"פ (ממוצע) **פורים** (לשון "פרו ורבו", בן ובת), **"שנים כרבים"** (שמות כה, יח), שני תינוקות, בן ובת.

נד בבא בתרא קמא, א.

בכח הוא לא מגשים בחייו, בגלגולו הראשון, וגם בניו ונכדיו לא מגשימים את הפוטנציאל שלו. למשה רבינו היו רק בנים, רק עברה-הוה ("עמק ראשית", בחינת "וירא ראשית לו"^{מג}, ללא שקיים אז "מגיד מראשית אחרית"^{מז}, "לעמק אחרית"), ולכן הוא גם לא מורשה להיכנס לארץ ישראל^{מח}. [להושע, שכן נכנס, היו רק בנות^{מט}] גם התלמיד ביחס לרב הוא כמו בת^{מז}.

גם בחב"ד יש דוגמה: הבן של אדמו"ר הזקן הוא אדמו"ר האמצעי. כמה שהוא היה מפורסם, ורבי גדול שפרסם חסידות בשופי רב, הטבע שלו היה טבע של נסתה, טבע של הסתלקות. זה הגיע לשיא כאשר בסוף ימיו בקש

מאדמו"ר הזקן רשות להסתלק כבר מהעולם הזה^{מח}. אחריו היה הצמח-צדק – שהגדיל מאד לפרסם את החסידות בעולם, גם בזכות היותו נודע כנאון גדול בנגלה, ובימיו חסידות חב"ד

מג דברים לג, כא.

מד ישעיה מו, י.

מה יתר על כן, ה' אמר למשה על שילוח המרגלים "שלח לך לדעתך" (במדבר יג, וברש"י), ובכך מזהיר אותו שהמרגלים שיוצאים לתור את הארץ לדעת משה - שלכתחילה עדיף לשבת בבית המדרש (כנ"ל ברצון האב המתגלה בבן) - מועדים לכשולון (דווקא בהיותם כשרים-צדיקים בשעת יציאתם, כאלו החפצים להתבודד ולעסוק בתורה, מה שגרם להם למאוס בארץ חמדה, וראה לקו"ת שלח), ודוק.

מו מגילה יד, ב.

מז אכן, בתלמיד האמתי מתקיים "מתלמידי יותר מכולם" (תענית ז, א; מכות י, א), ואזי הוא בת שראוי לקרוא עליה "לא זז מחבבה עד שקראה 'אמי'" (שמות רבה נב, ה).

מח ספר התולדות אדמו"ר האמצעי פ"י, אכן, לאדמו"ר האמצעי עצמו היו בעיקר בנות, שדווקא מהן נמשכה שושלת רבותינו נשיאיו. יצוין שמקובל שגם לבעל אור החיים הקדוש היו רק בנות, עבורן הוא כתב את פירושו על התורה (בשם אדמו"ר מהר"ש). ראה "התמים" חוברת ב עמ' עח (172); אג"ק מוהרי"צ ח"ג אגרת תתיח; שיחת ט"ו תמוז תש"כ במחנה הקיץ "אמונה", הספר שהביא לעיקר פרסומו.

(ופרעה טעה במחשבה שאת בנות ישראל, "וכל הבת תחיון", יהיה אפשר להכניע ולכבוש במצרים) – הבת מולידה את העתיד, רצון ה', ודואגת בפועל ל"פרו ורבו"^{סה} (כשהתורה מעידה על נאמנות הנשים לבעליהן – ששמרה על קדושת היחוס היהודי^{סו} – בהוספת אותיות י"ה, האותיות של "שכינה ביניהם"^{סז} לשמות משפחות ישראל^{סח}, "שבטי יה עדות לישראל"^{סט}). לכן, "בזכות נשים צדקניות" נגאלנו ממצרים^ט, ובזכותן אנו עתידים להגאל גם בגאולה האחרונה^{טז} בב"א.

סה וכן מצינו במרים שהוכיחה את עמרם אביה שגזרתו קשה משל פרעה, "פרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות" (סוטה יב, א) – לעמרם, הגבר, לא היה 'חוש' בסוד העתיד של הנקבות, אלא רק במה שעניין ראות, העברה ההווה, בחינת זכר, שאפשר לזכור (אלא שרבי נחמן, בן־בית־הבת של הבעש"ט, כנ"ל, חדש שאפשר גם "לזכור בעלמא דאת", ודוק).

סו אם האיש יזנה עם מצרית, ח"ו, הבן יהיה של המצרית ולא יתקלקל יחוס ישראל, אך אם האשה תזנה, ח"ו, יהיה פגם ביחוס היהודי – עתיד היהדות. לכן עצם היחוס היהודי נקבע לפי האם דווקא (בעוד היחוס בתוך העם – יחוס הכהונה וכיו"ב – נקבע לפי האב, משום שאינו הולדת העתיד מתוך תחלה־תחלה חדשה, אלא רק המשך העבר, ודוק).

סז סוטה יז, א.

סח שהש"ר ד, יב (הובא ברש"י במדבר כו, ה).

סט תהלים קכב, ד.

ע ראה סוטה יא, ב.

עא יל"ש רות רמז תרו. ואפשר לקשר 'חקירה' בנידון, האם משיח בן דוד צריך לבוא מדוד בן אחר בן, או שיתכן שיהיה בן אחר בת, ולפי המבואר בפנים יש לומר שהוא יהיה דווקא בן אחר בת (שלכן חורבן בית ראשון ואחר כך מלכות בית חשמונאי הפסיקה – מרצון ה' – את שושלת בן אחר בן, המשכת העבר, לטובת התחלה של העתיד לבוא, משיח בן דוד, דרך "בת תחלה", וד"ל), וממילא כמעט כל ישראל ראויים להיות משיח (ואין צורך לבדוק ביחוסו של המשיח). וראה פרי צדיק לחנוכה א ותקנת השבין ה) (ובמקורות שנשמנו שם) על מלכות בית דוד המשתלשלת דרך הבנות (מתאים לכך שז' טבת הוא יום ההילולא של רבו, בעל מי השילוח, שהדברים נראים מתאימים לרוחו, ואכמ"ל).

דווקא הנשים הן הדואגות, במסירות נפש, לעתיד העם – הבת מולידה את העתיד, רצון ה', ודואגת בפועל ל"פרו ורבו"

בת היא בעצם "בת תחלה"^{נה} – תחלה להתגלות חדשה^{נו}, שעד כה היתה רק בכח (או אפילו רק ביכולת^{נז}). הפשט הוא שהבת היא "סימן יפה לבנים" של הוריה, אבל לדרכנו כאן נפרש שהיא "סימן יפה לבנים" שלה (בהיותה אשה בת בנים^{נח}), גילוי תעלומות מה שנמצא רק 'בכח' אצל הוריה. ה"בת תחלה" היא בחינת אמא^ט,

המולידה חדשות, ודווקא "בנים" לשון רבים^ס – חסד וגבורה, דחילו ורחימו בהתגלות הלב.

המרכזיות הזו של הבנות בעתיד ישראל מופיעה כבר בראשית יסוד העם – יציאת מצרים. בפרשת שמות מספרת התורה שפרעה חשב כי עיקר עם ישראל הוא הבנים, לכן צוה למילדות העבריות "כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון"^{סא}. אכן, המילדות העבריות – ששמותיהן, **שפרה-פועה**, בגימטריא **שמות** (שם' מובנו גם פרסום^{סב}), הן הגיבורות של הפרשה (ושל החומש כולו!) – 'סרבו פקודה' לפרעה^{סג}, "ותחיון את הילדים"^{סד} מתוך דאגה לעתיד עם ישראל, ובכך המחישו שדווקא הנשים הן הדואגות, במסירות נפש, לעתיד העם

נה "בת תחלה" עולה 845, ה"פ 13 ברבוע.

נו באופן שמזכיר קצת את המושג "תחלה" בכתבי רבי אייזיק מהומיל (ראה לדוגמה מאמר השפלות והשמחה פל"א, מאמר הברכות פ"א ועוד), ואכמ"ל.

נז ראה המשך תרס"ו ד"ה "כי עמך מקור חיים" עמ' קפא.

נח "בת בנים" עולה 504, ב"פ **יברכך** ("יברכך בבנים"), **דוד** פעמים **לאה** (האמא), ו"פ (ממוצע כל אות) **פד (חנוך**, תיקון הברית), ז"פ **עב, ח"פ סג, לוית חן**.

נט "בתי" העולה להיות "אמי" (כנ"ל הערה מז) ועולה שוב להיות "בתי" במדרגה נעלית יותר, כמבואר בדא"ח (ראה ת"א לחנוכה ד"ה "רוני ושמחי בת ציון" ובכ"ד).

ס **בת בן בן** עולה 506, יהלום 22 (**אבגיתץ**) ובצירוף **בת בנים** (504) עולה כ"פ (ממוצע) **שרה**.

סא שמות א, כב.

סב וכנ"ל הערה יד.

סג ראה שיעור כ"א טבת תשע"ג פ"ה.

סד שמות א, יז.

מאור עינים

מאור עינים פרשת שמות

להמשיך את היניקה

קיצור מהלך השיעור

בתורה מיוחדת וארוכה פורש המאור עינים התבוננות עמוקה במצב היניקה בנפש, תוך שהוא מפרט גוונים שונים שלה. הוא מדמה, בחריפות, עבודת ה' מתוך פניות חיזוניות ליניקה משדי נשים נכריות, ממנה נמנע משה רבינו. לאידך, הוא מדגיש את היניקה החיובית, יניקת משה מאמו, המתבטאת אצל כל אחד ביניקה מ"דיה ירוך בכל עת" של "תורת אמך".

לכאורה, התינוק היונק צריך להגמל ולהגיע לבגרות, לעבור מקטנות לגדלות, אך כדי להמשיך להתקדם בעבודת ה' צריך כל פעם לחזור לקטנות ולצמוח ממנה לשלב נוסף של גדלות. מורנו הבעל שם טוב הרבה לעסוק בשלבי הקטנות שצריך האדם לעבור כל פעם מחדש בחייו. בתורה שלפנינו מתחדש שיסנה גם קטנות-בוגרת (קטנות ב', בלשון הקבלה), שצריכה ללוות את האדם תמיד, גם כשהוא זוכה להגיע לשלמות הגדלות (גדלות ב'). טובנה כלל-חסידיית זו היא גם היסוד של ספר התניא, "ספר של בינונים", שמכוון גם את הצדיק לשמור בנפשו תודעת הבינוני (ו"הלואי בינוני").

משתית חלב. אכן, בתורה שלפנינו יתבאר הפוך – שגם בגילאים המבוגרים יותר אין להנתק משלב היניקה (ודווקא בזכות הנהגה זו זוכים להגיע לדרגת עתיק יומין, "עתיקי משדים") – על יסוד דרשת חז"ל את הפסוק, לפיה משה רבינו נגמל מחלב טמא ונעתק משדי נכריה, לטובת יניקה מאמור-יולדתו, ה"מינקת מן העברית"^ב שהביאה אחותו (ומהיניקה הטובה הזו אין צורך להגמל, כפי שיתבאר):
זה משה שהחזירוהו לינק מן הכותית ולא רצה לפיכך נתיחד לו הרבור (סוטה יב:).

זהירות משה מיניקה טמאה

את מי יורה דעה וכו'

הפסוק "את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים"^א מתייחס – לפי רוב מפרשי הפשט ומאמרי חז"ל – ללימודם של הקטנים, "גמולי מחלב עתיקי משדים" שאותם-להם יש להורות דעה ולהבין שמועה.

בפשטות מובן ש"גמולי מחלב עתיקי משדים" הם אלו שנעתקו משדי אדם ונגמלו

נערך ע"י איתאל גלעדי. י"ב טבת ת"ו - כפ"ח.

א ישעיה כח, ט.

ב שמות ב, ז.

שכבר הגיע לגדלות בדרכו שלו, בטרם התקרבו לחסידות, חווה עם הכניסה לעולם החסידות 'נפילה' חזרה לקטנות – חזרה למצב בו הוא רק 'מתחיל' – אך זו קטנות ב' שסללה בפניו את הדרך לגדלות ב', גדלות אמתית של עבודה באופן של "עושין רצונו של מקום".¹ ועוד, אצל הבעל שם טוב חידוש מרכזי בעבודת ה' הוא ההתייחסות ל'נפילת הצדיק', שהיא בעצם חזרה שניה לקטנות בשביל להגיע לגדלות גדולה יותר. בתורה שלפנינו מקבלת היניקה

החיובית, קטנות ב', מקום מרכזי עוד יותר – לא רק כשלב מעבר הכרחי, אלא כמצב שצריך לשמור עליו בקביעות, גם כאשר מגיעים לגדלות ב' (ובעצם על האדם להתמקד בעבודתו המודעת בקטנות ב', המתחברת בדרך ממילא לגדלות ב' וממשיכה ללוותה גם הלאה).

אפשר היה לחשוב שזו השקפה שמתאימה לחסידות חג"ת – שהרי בסדר של עיבור-יניקה-מוחין לחג"ת שייכים 'מוחין דיניקה' – אך חסידות חב"ד, השואפת לגדלות מוחין ('מוחין דגדלות'), תסתייג ממנה. אבל הקשר הפנימי העמוק בין אדמו"ר הזקן ובעל המאור עינים² דוחף למצוא את אותו יסוד גם בחב"ד³. ואכן, ב'חינוך קטן' מסביר אדמו"ר הזקן שגם מי שהגיע מקטנות של בינוני לגדלות של צדיק, העולה מחיל אל חיל תמיד, זקוק לחינוך של בינוני שקבל בינקותו כאשר בדרך העליה שלו הוא מוכרח לחזור לקטנות – "שבע יפל צדיק וקם"⁴, 'נפילות' לקטנות ב' בדרך לגדלות

אצל הבעל שם טוב חידוש מרכזי בעבודת ה' הוא ההתייחסות ל'נפילת הצדיק', שהיא בעצם חזרה שניה לקטנות בשביל להגיע לגדלות גדולה יותר

בעל המאור עינים מפרש – כמו רש"י בגמרא⁵ – שמה שתינוק בן שלשה חדשים מסרב לינוק מהשדים הטמאים, משום שצפה שהוא עתיד לדבר עם השכינה, ולכן זכה לתורה. אכן, רבים מהמפרשים⁶ גורסים "אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עם השכינה ינק דבר טמא". זו דוגמה למפגש בין שני המישורים שיש בכל דבר – דעת עליון, בה ה' קובע בדיעה שבו, ודעת תחתון, בה האדם קובע בבחירתו החפשית (הקיימת אפילו בבחירה העצמית של תינוק בן יומו המסרב לינוק), כאשר הא בהא תליא.

לשמור על קטנות ב'

כל התורה הזו סובבת על הציר של זהירות מהיניקה הטמאה לעומת דבקות ביניקה הטובה, תוך הבחנה בין שני סוגי יניקה בעבודת ה'. בלשון הקבלה, יניקה היא מצב של קטנות – תלות של הקטן באמו (ובשלבם מאוחרים יותר, תלות של התלמיד, התינוק של בית רבן, ברבו וכו'). חידוש עיקרי בקבלה הוא שבתהליך הגדילה ישנם שני שלבים של קטנות – קטנות א', ממנה מגיעים לגדלות א', ואחריה שוב קטנות ב', שתכליתה להגיע לגדלות ב'⁷. לכן, כאשר מדובר על שני מצבים של יניקה, מתבקש לפרש שהכוונה לקטנות א' וקטנות ב'.

השלב המחודש, של קטנות ב', הוא נושא עיקרי בדרך הבעל שם טוב. כל תלמיד חכם,

ג ד"ה "את מי יורה דעה".

ד ראה גרסה בעין יעקב כאן. רשב"א, מאירי ותוספות רא"ש על יבמות קיד, א. חידושי הר"ן ע"ז כו, א. מדרש לקח טוב שמות ב, ו.

ה דרושי פסח וספיה"ע בשעה"כ ופע"ח. וראה באריכות בשיעורי שש"פ (נדפס בגליון אחרון) והמשכיו תשפ"ה. ובכ"מ.

ו ברכות לה, ב. ראה מהרש"א חדא"ג ד"ה "שנאמר ואספת דגנך".

ז ראה במבוא ללימוד המאור עינים (משיעור ט"ו חשון) שנדפס בגליון חיי שרה השתא.

ח ראה עד"ז גם במדור לפרשת ויגש.

ט משלי כד, טז.

על שם גאולת מצרים^{יב}, ובגאולה (הגדלות) לא מוזתרים על מצב התודעה של הגלות (קטנות), אלא מאירים אותו עצמו – ממשיכים את ה"א" (עם כל פירושה) לתוך הגולה והופכים אותה לגאולה^{יט}. מתוך ההקדמה הכללית הזו יש להתבונן על פרטי התורה הארוכה שלפנינו, עם גווני ההתייחסות השונים ליניקה:

**גם מי שנמצא
בגדלות ב',
גדלות של צדיק,
צריך בקביעות
להתייחס לעצמו
כמי שנמצא
בקטנות ב',
במצב של בינוני**

תלות בדבר שאינו בטל

כתיב (שח"ש ח, א) מי יתנן כאח לי וגו'. הפסוק "מי יתנן כאח לי יונק שדי אמי וגו'" מבטא את מעלת היניקה הטובה, כפי שיתבאר. אמרו רז"ל (אבות פ"ה מ"ז) כל אהבה שהיא תלויה בדבר וכו'. דאית אהבה בנין דיהון בנויה וכו' ואי יסלק קודשא בריך הוא מיניה לא ירחים ליה וכו', אבל רחיקא דאיהו עיקרא דירחים ליה בין בטב וכו'. דזה אהבה שאינה תלויה בדבר, ואינו נפסק לעולם. "אהבה שהיא תלויה בדבר" מבוססת על 'פניות' (אינטרסים אישיים) – מלת מפתח בהמשך תורה זו – והיא מתבטלת בבטול הדבר. אך לעומת זה יש "אהבה שאינה תלויה בדבר", שהיא אהבה לה' בכל מצב, לטוב ולמוטב. וזה נקרא אהבת אחים ורעים דלא מתפרשין, ואחים הוא דביקות, כדכתיב (תהלים קכב, ח) למען אחי ורעי וגו'. ואהבת אחים הוא בשביל שיצאו ממקור אחד, ואף שזה תלוי בדבר, מכל מקום אינו תלוי בדבר בטל, שהרי יצאו ממקור אחד וזה לא ישתנה מקורן לעולם שהוא מאחדן ומאחם, נמצא מה שאוהב ה' שהוא המקור שממנו יצא, בחינה זו לא יפסוק ולא ישתנה.

האהבה הטבעית והקבועה, "אהבת אחים ורעים", "אחי ורעי", מתוארת כאן בתיאור של

ב'. ויתר על כן, את ספר התניא הוא פותח^י ב"אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע"^{יא} ובדברי רבה "כגון אנא בינוני"^{יב} – וכך גם אדמו"ר הזקן אמר על עצמו^{יג} – ללמד שגם מי שנמצא בגדלות ב', גדלות של צדיק, צריך בקביעות להתייחס לעצמו כמי שנמצא בקטנות ב', במצב של בינוני (ועוד יותר מכך, בתודעה של "הלואי

בינוני"^{יד})^{טו}. הדוגמה היסודית לכך היא כבר אצל יעקב אבינו, שגם לאחר שזכה לשם ישראל, שם הגדלות שלו (לי ראש, מדרגת הצדיק) הכתוב חוזר וקורא לו יעקב^{טז} (יעקב, מדרגת הבינוני)^{יז}. הנושא הזה מתקשר לפרשת שמות, הכניסה לגלות מצרים, שהיא ההכנה לנושאים העיקריים של החומש – יציאת מצרים, מתן תורה והשראת השכינה במשכן. בגלות מצרים היינו בתכלית הקטנות, אבל דווקא מהקטנות הזו נולדנו כעם. כל הגלויות נקראו על שם מצרים וכל הגאולות

י ריש פ"א.

יא נדה ל, ב.

יב ברכות סא, ב.

יג רמ"ח אותיות אות קפז.

יד בית רבי ח"ב פ"ח הערה ג.

טו לפי זה, קטנות א' וגדלות א' היינו מצב הבינוני והצדיק בשם המושאל – הקטנות הראשונה היא מצב של חצי זכויות וחצי עוונות והגדלות הראשונה היא מצב של רובו זכויות מיעוט עוונות – מושגים שאדמו"ר הזקן אינו מאריך בהם, בהיותם רק בבחינת 'כאילו' ('שם המושאל') ולא אמיתות התואר צדיק כו'). והיינו משום שתכלית החסידות היא להגיע לקטנות ב' (ולשמר אותה בקביעות, גם כאשר מתקדמים הלאה, כפנים). באותו אופן מוסבר גם היחס בין פ"א ופ"ב בתניא – בפ"א לא נזכרת כלל הנפש האלקית, וכל מה שכלול בו הוא בגדר קטנות וגדלות א', והחידוש של "ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש" היא קטנות ב' – מגמת החסידות – ודוק.

טז בראשית לב, ל ואילך.

יז על יעקב ישראל כקטנות וגדלות – בינוני וצדיק – ראה שער הפסוקים וישלח סימן לב; לקו"ת בלק ד"ה "לא הביט" וביאורו.

יח בראשית רבה טז, ד.

יט שיחת אחר"ק ואמור תנש"א. ראה באריכות מודעות טבעית מאמר "מגולה לגאולה".

תלות היא מושג מקביל ליניקה (ולקטנות), וההגדרה אהבה שתלויה בדבר שאינו בטל היא דוגמה לתודעת יניקה שצריכה להמשיך לנצח

יחסית, היניקה מהאם היא עצמה בגדר קטנות ב', אחרי שקטנות א' וגם גדלות א' הם בשלב העיבור^{כג} – בנין עצם מציאות הגוף הגשמי של הולד, שניזון-יונק דרך הטבור בתוך הרחם, הוא קטנות א', והמצב של "נר דלוק על ראשו ומלמדין אותו את כל התורה כולה"^{כד} היינו גדלות א'. בלידה שוכח הולד את כל מה שלמד ו'נופל' לקטנות ב', היניקה מאמו, ומשם הוא גדל ומתפתח (בכל שלבי הגדלות, מ"בן חמש למקרא" ועד השלמות של "בן מאה שנה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם [ההעלם]"^{כה}). ביחסי אם וילד התינוק נגמל בשלב מסוים מהיניקה ("גמולי מחלב עתיקי משדים" כפשוטו), אך ביחסינו עם התורה – "תורת אמך", שעל היניקה ממנה נאמר "דדיה ירווך בכל עת"^{כו} – היניקה נמשכת לנצח, בזה ובבא. התורה היא מקור חיותנו, ואנו קשורים אליה ב"קשר אמיץ וחזק מאוד"^{כז} שאינו פוסק לנצח, כדג שאינו יכול להנתק מהמים, מקור חיותו^{כח}. גם גאון הגאונים, רבם של כל הרבנים, ואף משיח עצמו, זקוק תמיד לאמא-התורה שתחיה אותו ותחפוף עליו בכל מעשיו.

כג וכפי שיוסבר בהמשך, בלשון התורה ביחס לשילוח הקן קטנות א' היא מצב של "ביצים" (כמו העיבור ברחם האם) וקטנות ב' היא מצב של "אפרחים" (שכבר בקעו מהביצה, יצאו מהעיבור, וכעת הם תלויים באספקת המזון, היניקה, של הוריהם).

כד נדה ל, ב.

כה אבות פ"ה מכ"א.

כו פשט הפסוק "אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד" מתייחס לאשה – "אשת נעורך" שבפסוק הקודם (שגם היא התורה, "מורשה קהלת יעקב", "אל תקרי 'מורשה' אלא 'מאורסה'") – אך כאן זו הבחינה בה נאמר על האשה "לא זז מחבבה עד שקראה 'אמי'" (שה"ש רבה ג, כה ובכ"מ), ודוק.

כז הגדרת הדעת (כח ההתקשרות) בתניא פ"ג.

כח ראה ברכות סא, ב.

אבא ואמא – "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"^כ – משום שמדובר בשרש האחים באבא ואמא. החידוש כאן (המתאים לפירוש הרע"ב במשנה) ש"אהבה התלויה בדבר" היא כזו התלויה בדבר בטל, אך אהבה שתלויה בדבר שאינו בטל – כאהבת אחים שיצאו ממקור אחד, אהבת נשמות ישראל שמקורן ב"נצח ישראל"^{כא} – היא אהבה נצחית. תלות היא מושג מקביל ליניקה

(ולקטנות)^{כב}, וההגדרה אהבה שתלויה בדבר שאינו בטל היא דוגמה לתודעת יניקה שצריכה להמשיך לנצח.

יניקה נצחית

והנה התינוק כל זמן שיונק את אמו הוא נקשר מאוד לאמו, מפני קשר החיות, שאין לו שום יניקה חיות כי אם יניקת האם, וכל חיותו באם, וקשור הוא אליה על ידי יניקה והחיות. וכשיגדל ואין צריך ליניקה, נפסק הקשר מעט. ואילו יצוייר שיצטרך תמיד ליניקה מאמו, היה תמיד נקשר בה בקשר אמיץ. כן התורה הנקרא אם, תורת אמך (משלי א, ח), דכתיב (משלי ה, יט) דדיה ירווך בכל עת, ואמרו רז"ל (עירובין נד:): מה הדד הזה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם אף דברי תורה כן, נמצא תמיד צריכים לינק מן התורה, כי כל זמן שממשמש בה מוצא בה טעם יותר. וכל אדם בבחינת יניקה להתורה, אף שהוא גדול ומופלג צריך לינק מהתורה ולהיות בבחינת יניקה לינק מדדיה, כי ירווך בכל עת כתיב. נמצא קשור בהתורה תמיד מפני בחינת יניקה. ואז בכל מעשיו אפילו בחינת חיצוניות קשור בהתורה, ואינו נפסק הקשר כמבואר למעלה, וכל מעשיו על פי התורה.

כ ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

כא שמואל"א טו, כט.

כב ראה גם כלל גדול בתורה הוספות וביאורים יג ופנים אל פנים פ"ד אות ה.

יניקה מרפאה ויניקה מגדלת

והנה כתיב (דברים כב, ו) כי יקרא קן צפור וגו'.

כי יש שני בחינות ביניקה, האחד שהאם מרכנת את עצמה להולד ומניקה אותו, והב' שלוקחתו על זרועותיה וידיה ומניקה אותו. והבחינה א' הוא מפני שאין התינוק בריא אולם, לכן משפלת עצמה האם ומשפעת לו די חיותו. והבחינה הב' כשהוא בריא אולם, אז לוקחתו ומעלה אותו על ידיה ומניקתו.

"שני בחינות ביניקה" – רמז מפורש לשתי בחינות קטנות, כפי

שדובר – מתקיימות ביחס של ה' לישראל:

כמו בן ישראל, כתיב בהו (ישעיה נד, יג) וכל בןך למודי ה', שהקב"ה מלמד אותם תמיד שכל איך לעבדו ולקרב את עצמם אליו.

"למודי הוי" בקבלה הם כינוי לנצח והוד^{כט}, קומת המוטבע־הקטנות, וה' מלמד אותנו – מחדיר בנו מוחין, "שכל איך לעבדו" ולהתקרב אליו – כדי שנגדל ממוטבע למורגש וממורגש למושכל.

וכשישראל אינם בריאים במעשיהם, אז כביכול מצמצם את עצמו על ידי צמצומים עד רדתו עד ערך השפלתם, ומשכילים כפי ערך בינתם. כי הוא יתברך חפץ בהצדקם, והם בקטנות השכל, וגם שם ידריכם לסור מדרכם להשכילים דרך ה'. וזהו וכל בןך למודי ה' ורב שלום בןך, אל תיקרי בןך אלא וכו' (ברכות סד), כי כשהם בקטנות השכל צריכים להתבנות, והקב"ה מלמד אותם ובונה אותם. וזהו אל תיקרי בןך וכו', כיון שהם למודי ה' הם בבחינת בנים. וה' יתברך רוצה להביאם לשלימות הגדול, וזהו ורב שלום בןך, לשלימות הרב. וצריך שיראו שלא יהיה ח"ו שום פנים בשום אבר, כי כל אבר דפנים שכניתא לא שריא ביה (זהר ח"ב קיז, ב),

כט קהלת יעקב ערך 'למודי ה' וש"נ.

יש קטנות שמתבטאת בעיסוק בגשמיות בלבד (קטנות א') יש קטנות שמתבטאת בקיום תורה ומצוות באופן של "מצות אנשים מלמדה" (קטנות ב')

ויסלק השכינה כביכול.

ויש שני בחינות קטנות. האחד בבחינות חיצוניות כגון אכילה ושתייה, שאוכל ושותה למלאות כריסו ואין משכיל על פנימיות הדבר. וקטנות השני הוא בבחינת תורה ותפלה ומצוות, אף שעוסק ולומד הוא בקטנות השכל.

והקב"ה מלמדו איך להתקרב. ויש שמלמדים אותו ואינו משגיח על זה. ונמצא שהקב"ה מלמד, אף כשהאדם בקטנות מאוד הקב"ה מצמצם את עצמו אליו כפי השכלתו המועט.

וכתיב (הושע יא, ג) ואנכי

תרנלתי לאפרים קחם וגו', ר"ל שהביאם למדרגה השנית של יניקה, שהביא על הזרועות, שהוא בבריאות, ולא היה צריך להרכין על ידי צמצומים רבים.

בקטנות הראשונה ישראל הם בבחינת חולי – עד לחסרון אבר, ח"ו – בגלל נשימה של אויר פגום^ל (שהיא על דרך יניקה מאשה נכרית), בגלל חסרון באחדות ישראל^{לא} או בגלל חסרון בקיום התורה והמצוות. יש קטנות שמתבטאת בעיסוק בגשמיות בלבד (קטנות א') – הנאה מהעולם הזה בלי לגלות בו אלקות (על ידי ברכה בכוונה^{לב}) – ויש קטנות שמתבטאת בקיום תורה ומצוות באופן של "מצות אנשים מלמדה"^{לג} (קטנות ב'). בכל המצבים ה', אבינו המסור, מניק־מלמד אותנו – גם כשצריך לשם כך לרדוף אחרי "תינוק הבורח מבית הספר"^{לד}, הבן השובב, ולנסות להכניס לפיו טפת תבונה כיצד להתקרב לה' (כמשל הידוע של שחיקת

ל ראה לוח "היום יום" י"א טבת.

לא ראה תניא אגה"ק לא ודרך מצותיך מצות אהבת ישראל.

לב ברכות לה, א (וראה באריכות "מאמר הברכות" שנלמד בשיעורי ז"ך כסלו, ב ר"י טבת שטרם נדפסו).

לג ישעיה כט, יג.

לד ראה שבת קטז, א.

כשם שה' לא מתיימש לעולם, גם מהרשעים שבתכלית הקטנות, כך גם יעקב אביו לא יתימש מהם

חיים וכו' והוא בחינת קטנות הב' האמור לעיל, או על הארץ בבחינת ארציות שהוא קטנות הא' האמור. ובשתי בחינות כשתהיה בקטנות השכל, שהיא אפרוחים או ביצים, ביצה הוא דבר שלא בא לאויר העולם ולא היה הולדה, כן השכל קטן מאוד כמו כן שלא היה הולדת השכל, והוא א', או אפרוחים דלית

להון גדפין ר"ל שיש לו שכל אבל אינו יכול לעוף למעלה דלית גדפין שלימים.

בשתי הבחינות, גם כשהאדם בתכלית הקטנות, נדרש ממנו לקיים את מצות שילוח הקן, שהיא בעצם הצמיחה ממדרגות הקטנות עד לגדלות ב':

ובשני בחינות אלו כשהוא בקטנות השכל, אף כשהקב"ה מלמד ומרכין את עצמו להשכיח, לא תקח את האם וגו', כלומר לא תוכל ליקח שום השכלה בענין זה רק באופן זה שלח תשלח וגו'.

והענין כי אמרו רז"ל (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים וכו' ויהא מורא שמים עליכם. כי נקרא שמים על שם אש ומים שערבם זה בזה ועשה מהם שמים (חגיגה יב). נמצא בחינת היראה והאהבה שניהם מתאחדים ומעורבים זה בזה. ונמצא כל המבקש פרס הוא עובר את עצמו, ואפילו עולם הבא הוא תועלת עצמו, רק יעבוד לשמו הגדול ב"ה, ואהבה והיראה יהיה רק לכוונה זו.

ואף שאנו מתפללים על תועלתינו, הענין הוא רק שיתגדל ויתקדש שמו הגדול ב"ה, שכל זמן שאנו חסרי טובה הוא מפני הסתלקות חיותו המלא כל העולמות, כי כל זמן שמתגדל ומתרחב חיותו ושפעו הרי כל העולם מלא טוב והוא מתגדל בעולמו, ועל זה אנו מתפללים שיתרחב נבול הקדושה וימלא כבודו את כל הארץ, ואז ממילא הטוב יהיה מעצמו, והעיקר הוא שיתגדל שמו על ידי זה, ונמצא כל כוונתנו רק להשיג בכל שאלתנו. וזהו שהזהירו לבלתי עובדו על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים, אותה היראה של שמים שהיראה והאהבה אחדים יחד. וכבר

יהלום המלך לצורך רפואת בנו^(ה) — עד שהוא מבריא את התינוק וניתן להניק אותו באופן השני, כשתכלית הכל היא לבנות את קומתו-פרצופו של הבן ולהביאו ל"שלמות הגדול", תכלית הגדלות (גדלות ב').

הפסוק שמובא על התהליך שמבריא את התינוק ומאפשר להניקו במדרגה השניה, בהרמתו על הזרועות, הוא "ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועתי", שמתפרש^(ז) על תפלת יוסף שתשרה על יעקב אביו רוח הקדש — למרות שראה את הרשעים שיצאו מאפרים ומנשה — והוא יברך את בניו. כלומר, שכשם שה' לא מתיימש לעולם, גם מהרשעים שבתכלית הקטנות, כך גם יעקב אביו לא יתיימש מהם, והחינוך יבריא אותם עד שיתאפשר להריםם על הידים ולהניקם במדרגה הגבוהה של היניקה.

מצות שילוח הקן

לפי ההקדמות הללו מתפרשים הפסוקים האמורים במצות שילוח הקן, המתארים את שני מצבי הקטנות — קטנות העיסוק בגשמיות ("על הארץ") וקטנות העיסוק בתורה ומצוות בקטנות מוחין ("על העץ"), קטנות א' של "ביצים" וקטנות ב' של "אפרוחים":

וזהו כי יקרא קן צפור. כי כתיב כו, (ח) כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו. דהיינו בבחי' שמצמצם את עצמו כביכול עד מדרגת תחתונים וזהו יקרא איש נודד ממקומו דא קוב"ה (ת"ז הקדמה, א:). וזהו כי יקרא קן צפור לפניך, שתהיה בבחינת קן צפור שהיא בחינה מעוטה צפור נודדת מן קנה כאמור. על העץ או על הארץ, ר"ל בשני בחינות, הא' בתורה ובמצות שנקרא עץ

לה התמים ח"ב עמ' מט; ח"ח עמ' נ. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג עמ' שכו ואילך.
לו ילקו"ש תקכח, ב.

עבודה "על מנת

לקבל פרס"

היא בעצם לא

עבודת ה' שהוא

הכל והכל הוא,

אלא עבודת

האדם את עצמו

נתבאר אצלנו במקום אחר פירוש ויהי מורא שמים עליכם, ושייך גם כן לכאן.

עבודת ה' צריכה להיות מתוך מורא שמים, עידוב של אש ומים, יראה ואהבה, "שלא על מנת לקבל פרס"^{לז}. עבודה "על מנת לקבל פרס" – מתנה חלקית (פרוסה), בעולם הזה או בעולם הבא, ולא דבקות מלאה בה' – היא בעצם לא עבודת ה', שהוא הכל והכל הוא, אלא עבודת האדם את עצמו (ביטוי חריף שרווח גם בחב"ד).

גם בקשת הצרכים שלנו – שהיא־היא מצות תפלה^{לח} – צריכה להיות לשם שמים (כיסוד החסידות^{לט}). הגשמיות של יהודי היא רוחניות (במודע או בלא־מודע, בעצם הנשמה), והמטרה של ההרחבה בכל המצטרף לו – בבני, חיי ומזוני רויחי (וכולוהו רויחי) – היא ריבוי כבוד שמים, הרחבת גבול הקדושה (עד ש"עתידיה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"^מ) ומילוי הבריאה כולה בטוב ה' (וכאשר טוב לישראל טוב לעולם כולו).

וזהו שלח תשלח את האם, את הטפל לאם, שהוא קבלת פרס. ואפילו עולם הבא הוא טפל לגבי עיקר העבודה לגדל ולקדש שמו ולעשות נחת רוח לפניו.

האם היא התורה, כפי שהוסבר, ושילוח הקן הוא שילוח של "את האם", של מה שטפל לאלקות (כדרשת חז"ל בכמה מקומות, כולל

"ואהבת את הוי' אלהיך"^{מא}, שמרבה יראה במקום האהבה^{מב}, ו"את הוי' אלהיך תירא"^{מג}, לדבות תלמידי חכמים^{מד}), הפרס־החלק הטפל לעבודת ה' לשם שמים.

לאור זאת הוא מפרש כוונה בברכת אבות של שמונה עשרה: וזהו גומל חסדים טובים (תפלת שמו"ע), מי שגומל חסדים, שגומל

עצמו מהם, אז קונה הכל, קונה כל המדריגות. ולפיכך בימי שלמה דקיימא סיהרא באשלמותא, כתיב (דה"ב ט, כ) אין כסף נחשב בימי שלמה, כי לא היה שום חסרון, והיו עובדי ה' בשלימות לא על מנת לקבל פרס, ואין שום כסף ותאוה נחשב. ובאמת מטעם זה עצמו היה השפע רב מאוד כנ"ל, כי היו איש תחת גפנו גוי' (מ"א ה, ה), ר"ל כל אחד היה מקביל לשרשו ומשיגו, והטובה באה מעצמה. מי שנגמל מהחיפוש של "חסדים טובים" לעצמו, כוונות של פרס לגרמיה (כפרט), זוכה ל"קונה הכל" – לזכות לשלמות עבודת ה', ובדרך ממילא לקבל גם את כל השפע הנצרך לו. כך התקיים בדורו של שלמה, דור של "סיהרא באשלמותא"^{מה} (הדור ה־טו מאברהם אבינו, כנגד יום ה־טו בחדש) – שלמות של גדלות ב' ברוחניות, שממילא גרמה לשלמות ההשפעה בגשמיות.

ואז כשתשלח מדעתך כל תועלת עצמך בלתי לה' לבדו, אז ואת הבנים תקח לך, תהיה במדריגת בנים.

למען ייטב לך והארכת ימים. ר"ל אף שאי אפשר לשלח מדעתך הקבלת פרס, שאף על פי כן בעל כרחם יודעין שיותן שכר בעד כל מצוה. לכן אמר למען ייטב לך בודאי, אך והארכת ימים, שהעיקר יהיה במה שיתגדל שמו וידעו גוים רבים כי

מא דברים ו, ה.

מב לקו"ת ואתחנן ז, ד.

מג דברים ו, יג, י, ב.

מד פסחים כב, ב.

מה שמות רבה טו, כו. כו. ראה זהר ח"ב כט, א. ובכ"מ.

לז הדברים נתבארו גם בתורה שהופיע במדור לפרשת ויגש, ואולי אליה הכוונה במשפט "וכבר נתבאר אצלנו במקום אחר וכו'".

לח רמב"ם הלכות תפלה פ"א ה"ב (וראה נו"כ שם ה"א). וראה דרך מצותיך שרש מצות התפלה בתחלתו; לקו"ש חכ"ג עמ' 217-220; ח"ט עמ' 292 ואילך.

לט ראה שיעור מוצאי י"ב תמוז (נדפס בגליון פינחס) תשפ"א, ובכ"מ.

מ ראה ספרי דברים פ"א; פסיקתא רבתי פרשת שבת ונח ב; ילקו"ש ישעיהו תקג.

תמידית, שתהיה יונק שדי אמי תמיד בבחי' יניקה כאמור לעיל. שאז אמצאך בחוץ, אפילו בחיצוניות כמו מאכל ומשתה, גם כן אשקך, יהיה בבחינת נשיקה וחיבוק דביקות מפני דביקות הקשר כנ"ל. גם עוד בחינה אחת צריך, שכל עיקר עבודתך יהיה שלא יבוז לי האומות, רק שיתגדל שמו, והטוב יבוא מעצמו כאמור. אז אנהגך אביאך אל בית אמי.

"בית אמי" רומז למדרגה הפנימית ביותר – גדלות ב' (פנימיות "תורת אמן") שטמונה

בתוך קטנות ב' (היניקה הטובה התמידית). והנה כל הלומד תורה ויונק מדדיה בשביל שום פניה, נקרא יונק מן הנכריות, כי העיקר אצלו הפניה. ולכן משה לא רצה לינק מן הנכריות רק למד לשמה בלי שום פניה. וכן בכל עבודות האדם. וזהו את מי יורה דעה וגו' גמולי מחלב שלא רצה לינק מן הנכרית לפיכך נתיחד עמו הדבור, והבן.

המוסר השכל של כל התורה חוזר אל פתיחתה, הזהירות מהיניקה השלילית שמוסברת כעת כפניות בעבודת ה' – זהירותו של משה שלא לינק מהנכריות – היא-היא המאפשרת את יציאת מצרים בעבודת ה', יציאה מכל הפניות בעבודת ה', ומאפשרת להגיע לגדלות של מתן תורה (שגם בה לא 'שוכחים' את גלות מצרים והיציאה ממנה – ממשיכים 'להתרפק' על יניקת טוב ה' – כפתיחת מתן תורה "אנכי הוי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" ^(ט)).

הגשמיות של יהודי היא רוחניות (במודע או בלא-מודע, בעצם הנשמה) והמטרה של ההרחבה בכל המצטרך לו היא ריבוי כבוד שמים

אני ה', בחיות מתרחב שפעו בעולם מתקדש שמו לעיני העמים שהיו מבוזים. נמצא העיקר יהיה לכבודו, וממילא בטוב אדונינו ייטיב לנו אחרי שטובו ימלא הארץ. וזהו נקרא אריכות ימים, שהשכליים עליונים מתרחבים ומתארכים, ומלאה הארץ דעה את ה' (ישעיה יא ט) על ידי גילוי טוב בעולם כולו.

גם כשיהודי עובד את ה' שלא על מנת לקבל פרס" הוא מודע לכך שה' מבטיח שכר על העבודה, ולכן הוא לא יכול לשלח

לגמרי את הענין ממחשבתו (חוץ מה'עצה' בה נקטו הבעל שם טוב ותלמידיו, לחפש סבה לוותר ביודעין על העולם הבא שלהם כדי להיטיב ליהודי). לכך נותנת התורה עצה – לכוון שכל ה"יטב לך" יהיה לצורך "והארכת ימים", התרחבות של גילוי ה"ימים" (האורות-השכליים העליונים) והתארכות שלהם כך שיגיעו עד מטה-מטה, למלא את כל העולם ולקדש שם שמים לעיני העמים (יעוד עיקרי של 'המהפכה הרביעית', שמתחיל כבר מהגאולה מהגלות הראשונה, בתכלית של "וידעו מצרים" ^(ט)), עד לבטול הגלות, שאחד מסממניה העיקריים הוא הבזו של העמים לעם ישראל (ואפילו המשיח עצמו נקרא בתחלה "נבזה" ^(ט)).

יניקה נכונה

לכל היעודים הללו – של גדלות מוחין שפועלת גם תיקון החיצוניות, בעבודת האדם ("בכל דרכיך דעהו" ^(ט)) ובעולם החיצוני, לעיני עמים כולם – אפשר להגיע דווקא דרך תודעה של יניקה תמידית, שלא פוסקת כל החיים: וזהו מי יתנך כאח לי, כאהבת אח שהיא אהבה

מו שמות ז, ה.

מז ישעיה נג, ג ובמפרשים.

מח משלי ג, ו.

הסיפור החסידי

אדמו"ר הזקן | "מעל שמים חסדך"

רבי שניאור זלמן ברוכוביץ' מליאדי, בעל התניא והשו"ע, נולד בח"י אלול קה"ת לאביו רבי ישראל ברוך (מסופר שמאז התקשר לבעש"ט לא רצה שיקראוהו ישראל כשם רבו, ולכן נשאר, בפי כל, רק ברוך) ואמו רבקה. עוד בילדותו נודע כעילוי בתורה ולהבדיל גם במדעים. בתקכ"ד נעשה לתלמידו המובהק של המגיד ממזריטש, ולאחר פטירתו למד מפי רבי מנחם מענדל מויטבסק. עם עליית רמ"מ לארץ, ובהוראתו, הפך אדמו"ר הזקן למנהיגם של חסידי רוסיה ורוסיה הלבנה. כתב את ספר התניא - ספר יסוד בחסידות בכלל ובחסידות חב"ד בפרט - המוגדר כ"תורה שבכתב של החסידות". בעקבות הלשנות מתנגדיו ישב בכלא פעמיים, ויום שחרורו הראשון, י"ט כסלו תקנ"ט, נקבע כיום טוב ור"ה לחסידות. בכ"ד טבת תקע"ג, בהיותו בדרך, נסתלק הצדיק ונטמן בהאדיטש.

והרבניות של רבי משה היתה למדנית, וידעה לפסוק דינים. פעם באו לשאול שאלה ורבי משה לא היה בביתו, ופסקה היא השאלה. קנס אותה בעלה רבי משה, שתמיד תשב אצלו כדי שלא תפסוק שאלות. ובשמעו תשובת כ"ק אדמו"ר הזקן, אמר להרבניות שתוכל ללכת, ישב על כסאה, ואמר לכ"ק אדמו"ר הזקן שישב על מקומו — על כסא שלו שלא יושבה עליו אשה מעולם.

וישאל את כ"ק: מאין הוא המקור שכתב בתניא, שתורה ומצוות בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא? ואם תאמר שזהו כתוב בזוהר, הלא אין אנו פוסקים דינים מהזוהר. איפוא יש לזה מקור בגמרא? ויאמר כ"ק: גמרא ערוכה היא: "רבא רמי, כתיב: 'כי גדול עד שמים חסדך' וכתיב 'כי גדול מעל שמים חסדך'. הא כיצד? כאן בעושינן לשמה, כאן באין עושינן לשמה". ויאמר רבי משה: בימי עלומי הייתי בוויילנא, הסדר אצל הגר"א היה כן: בחדר אחד, לפני חדר הגר"א, עמדו ארנזים מלאים בספרים, וכל מי שרצה לשאול איזה ענין, היה לוקח את הספר שרצה לשאול בו את פי הגר"א, ועושה קפל בהספר, ומניח על השולחן. וכך היו נאספים כמה אנשים בחדר, וכמה ספרים על השולחן. ואחר כך היה יוצא הגר"א מחדרו, ולוקח בסדר את הספרים והיה מעיין בהם. יש אשר בעצמו היה אומר: יש

החופשה שניתנה לכ"ק אדמו"ר הזקן בפעם השנייה בהיותו נקרא לפטרבורג [שחרורו מהמאסר השני, בשנת תקס"א], היתה על ידי הגביר הנכבד נטע נאמן. היו לו מהלכים בחצרות השרים, והכיר אישית את המזכיר של הקיסר אלכסנדר הראשון, ואמר, שעל ידי המזכיר יכול להגיש ביום שיעלה הקיסר הנ"ל על כסא מלכותו את בקשת חופשתו שתהיה בין שלשת הניירות הראשונים, ואף תהיה הראשונה — וכידוע, ששלשת הבקשות הראשונות הקיסר מיטיב עמם — אבל בתנאי שכ"ק אדמו"ר הזקן יסע אחר כך לשלשה רבנים להתווכח על דרך החסידות. הסכים כ"ק אדמו"ר הזקן על תנאי זה, וכן היה — שחופשה ניתנה לכ"ק אדמו"ר הזקן.

אחד משלשת הרבנים הללו היה רבי משה חפ"ץ. כאשר נכנס כ"ק אדמו"ר הזקן לבית רבי משה, והוא איש זקן וכהו עניו, שאל רבי משה: מי הוא אשר נכנס? והשיב כ"ק אדמו"ר הזקן, שהוא המגיד מליאונע. ויאמר רבי משה: שמעתי עליך שלמדן אתה. ענה כ"ק אדמו"ר הזקן: יכולים אתם לבחון אותי... וישאל: כמה פעמים נזכרה מחלוקת אב"י ורבא בש"ס? ויאמר כ"ק: כך וכך. ויאמר רבי משה: מעית בפעם אחת, יש יותר! ויענה כ"ק: בסוגיא אחת צריך לומר שם רבה ואב"י.

חסד עילאה דהוא רב חסד כו" כאשר אנו רוצים לעורר את חסד ה' למעלה מכל הגבולות, "מעל שמים", גם האהבה שלנו צריכה להיות מעל כל הגבולות האישיים. פריצת הגבול יכולה להתבטא בין אדם למקום, ב"שטות דקדושה" המחשיבה את המצוות יותר מכל נוהג או נימוס, וגם בין אדם לחברו, בנתינה שופעת יותר מההרגל והאפשרות הכלכלית.

אלא שיש בעיה בתיאור הזה: בזהר מוזכרת באופן עקבי גם בת הזוג של האהבה, היראה. מדוע נפקד מקומה כאן בדברי הגמרא? לשם כך ניעזר במשפטים נוספים שטבע הזוהר: "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא [אין עבודה כעבודת האהבה]", ו"אנן בחביבותא תליא מילתא [אצלנו, בחביבות תלוי הדבר]". עיקר ההמראה לשחקים, אם כך, היא על ידי האהבה. לשם האיוון נדרשת גם יראה – שהרי לא תיתכן אהבה אמיתית ללא רגישות לרגשותיו של האהוב, ורתיעה של יראה מכל מה שמזיק לאהוב ולקשר. יחד, מהוות האהבה והיראה את כנפי המצווה, המסייעות לה לעלות עוד ועוד כלפי מעלה: האהבה מעוררת את היראה, והיראה מגבירה את האהבה.

עד איפה זה "עד שמים"?

כידוע לכל לומד מתחיל, את המילה "עד" ניתן להבין בשני אופנים: "עד ולא עד בכלל", ו"עד ועד בכלל". נמצא שב"עד שמים חסדך" יש בעצם שתי מדרגות, ו"מעל שמים" היא המדרגה השלישית (והרמו: **עד עד מעל** = 288, שלמות בירור **רפ"ח**. ראשי התיבות עולים 180 ושאר המילים – 108, זוהי חלוקה ידועה של **רפ"ח** – **י פעמים חי ועוד י פעמים חי, סוד** מרחפת - מת רפח, המילה ה' חי בתורה - מת רפח חי וד"ל). המדרגה של "עד שמים" כשהשמים לא בכלל, היא מדרגת היראה כאשר האהבה כלולה ובלועה בה. "עד ועד בכלל", היינו עד שמים

לך קושיא זו? והיה משיב: זוהי תשובתך. ויש אשר שאל: מי הוא השואל, ומה היא שאלתו? והשואל היה שואל, והגר"א היה משיב. גם לי – ממשיך רבי משה – היתה שאלה במדרש, ועשיתי קמט בדף והנחתי על השולחן. וכשיצא הגר"א ולקח המדרש בידו, שאל: למי יש כאן לשאול? ושאלתיו הסתירה במדרש, וענה לי תשובה.

ויאמר לו אדמו"ר: אפשר תשאלו אותי מה הוקשה לכם במדרש? ויאמר לו רבי משה: כן, בדעתי לשאול אתכם. ושאל שאלתו, ותירץ לו כ"ק אדמו"ר הזקן (לאחרונה נדפס ספר "מגדל עוז", ושם נדפס תוכן שאלת הר"מ ומענה כ"ק אדמו"ר מנוף כתי"ק כ"ק אדמו"ר מהר"ש).

כששמע רבי משה תירוץ אדמו"ר הזקן, אחז בראש כ"ק למדוד גודל ראשו, והלך ללוותו עד לפני פתח הבית. אנשי העיר היו מוכנים במקלות ואבנים לזרוק באדמו"ר הזקן, ובראותם שהרב הזקן מלווה אותם, ברחו לנפשם.

[רשימות דברים]

כיאה לאופי הלמדני של הסיפור, גם אנחנו נפתח בפלפול: ראשית, הפסוקים שמביא רבא מדברים דווקא על חסדי ה', ולא על חסדי האדם! שנית, גם אם כוונת האדם 'לשמה' היא העולה עד שמים או מעבר להם, מהיכן אנו יודעים שמדובר ברגש דווקא, אהבה ויראה?

כמובן, את שתי השאלות ניתן לתרץ בתירוץ אחד: החסד שבפסוק הוא אכן האהבה והשפע שניתנים משמים לעושי מצווה ולומדי תורה – אך הם מתעוררים, לדברי רבא, מידה כנגד מידה: עבודה לשמה פורחת לעילא עד מעל שמים, ולכן מעוררת כנגדה את חסד ה' מעל שמים. עבודה שלא לשמה נותרת למטה, מתחת השמים, וחסד ה' מתעורר עד שמים כנגדה. מכאן גם נבין, שאותה "לשמה" המדוברת כאן, היא אהבת ה' דווקא – השייכת לחסד.

כמובן, שגם כאשר ישנה אהבה, משמעותי מאוד הוא העיקרון של "כמים הפנים לפנים": ככל שהאהבה חזקה יותר, גדולה יותר, כך חסד ה' המתעורר כנגדה יהיה חזק יותר. כדברי הזוהר: "אית חסד ואית חסד אית חסד עולם כו' ואית

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

תוכחה ישירה או עקיפה?

בשיעור שאני מוסר לסטודנטים משתתפת בחורה מיוחדת, קשובה ופנימית, שגרה עם בן זוג שאינו יהודי ר"ל. היא לא שתפה בכך מעצמה, ואני מרגיש שפניה ישירה אליה בענין תרחיק אותה מאד. אני מאמין ומקווה, אבל לא יודע בוודאות, שכאשר היא תלמד ותתחבר יותר היא תרגיש את הבעיה בענין באופן טבעי. האם יש איזו עצה כיצד להשפיע עליה בנוגע לענין הזה?

מענה:

יש רק לקרב אותה ולא לדבר איתה על כך ישירות, אבל בשיעורים, בפרט על זוגיות, יש להפליג בעוצמת אור הזיווג של נפש אלהית עם נפש אלהית (וקדושת הבן/בת הנולד מזיווג קדוש).

ורמז: **נפש אלהית** ועוד **נפש אלהית** עולה 1752, 24 פעמים **חכמה**, היינו 24 צירופים של המלה **חכמה**, כמבואר בתניא ששרש הנפש האלהית, "חלק אלוה ממעל ממש", הוא בחכמה (דאצילות), שבה דוקא שורה "אחד האמת".

ברכת ופרצת, מחיל אל חיל!

בראשית. "ויכלו" (וכן "וכל") מלשון כליה ו"צבאם" רומז לשם הקדוש צבאות, שם ה' יתברך המחיה את שתי הספירות נצח והוד, שתי ה"כליות יועצות" (כאשר עצת הכליות העיקרית היא להרבות את צבאות ה').

על השבת כתוב "מינה מתברכין כולהו יומין". על ידי תרומת כליה זוכים לאריכות ימים, סוד "יום שכולו ארוך", שבת קדש.

ארגון "מתנת חיים" חולל מהפכה בלתי-נתפסת בתחום תרומות הכליה, כחזונו של הרב הבר זצ"ל, המתקיים היום באופן של "יתיר מבחיה". באופן אישי, במשך השנים רבים מהתלמידים תרמו כליה במסגרת הארגון, ובשנתיים האחרונות זכיתי בעצמי ללווי המסור לכל אורך התהליך שעברתי, ואין גבול לתודה על כך.

יבורכו מן השמים כל העושים במלאכה, כל התורמים והמסייעים, וכמובן כל תורמי הכליה.

מכתב ברכה לארגון מתנת חיים לרגל הגעה ל-2000 תורמים

לארגון הקדוש "מתנת חיים", לרבנית הבר תליט"א ולכל תורמי ותורמות הכליה, הפסוק אומר "[רבות מחשבות בלב איש] ועצת הוי' היא תקום".

"עצת הוי'" רומזת ל"כליות יועצות", כאשר "עצת הוי'" היא העצה לתרום כליה. זו עצה של שם הוי' ב"ה, שם מדת הרחמים, רחמים על נשמות ישראל המלוכשות בגוף.

זכות תרומת כליה זוכים ל"היא תקום": "**תקום**" אותיות **מתוק**, היינו המתקת כל הדינים בשרשם מכח תרומת הכליה. וכן "**תקום**" רומז ליעוד של "ואולך אתכם **קוממיות**", **קומת** האדם לעתיד לבוא (ככל דרשות חז"ל בזה) – קומת אדם שלמה, האדם הישראלי כפי שהוא חי בארץ הקדש, באה לידי ביטוי שלם דווקא בזכות תרומות הכליה.

ורמז נאה: "**מתנת חיים**" שוה בגימטריא "**ויכלו השמים והארץ וכל צבאם**", הפתיחה של פרשת שבת במעשה

המדור מוקדש לזכות לוי יצחק שי' ברודי
לרגל האפשערוניש - י"ד טבת.
שיגדל להיות חסיד יר"ש ולמדן.

אַנְכִי וְהַיְלָדִים הַמְדוֹר לְיִלְדֵי יִשְׂרָאֵל

אַנְכִי וְהַיְלָדִים

אם להבה של אש נבחרה לתפאורת הארוע אז לפחות שתבער בענק, על גבי עצים מרשימים, כמו ענפי עץ הארז. אבל לא. מוקד האש בער דוקא מתוך שיח נמוך – הסנה.

מדוע? חז"ל מסבירים לנו כי בחירתו של הסנה הנמוך להתגלות ה' באה ללמד אותנו מסר חשוב: "עמו אנכי בצרה". אמנם בשורת הגאולה היא מסר משמח, אבל בשלב זה נמצאים ישראל בשיא השעבוד ובעמק הצרה. הקדוש ברוך הוא משתתף בצערם של בניו, וכאות להזדהות עמו הוא מוסר גם את הבשורה המשמחת באפוק מסים, מתוך שיח נמוך ושפל.

כך נתן היה לפרש את הארוע, אבל הפסוק שהזכרנו קדם ואמר משהו הרבה יותר חריף: ה' יתברך לא רק מראה הזדהות אתנו בצרה שלנו. הוא ממשי סובל ממנה כמונו, כך שהצרה שלנו היא למעשה גם הצרה שלו!

שלום ילדים!

בפרשה שלנו מתגלה ה' למשה רבינו ובפיו הבשורה הכי חשובה שיכולה להיות – סוף לגלות! עם ישראל עומד להגאל ממצרים! את ההודעה הזו מקבל משה במעמד מיוחד: ה' קורא לו ומתגלה אליו מתוך להבה של אש!

בַּסֵּקָה אֶחָדָה

בל"ג בעומר האחרון השתתפתי בהדלקה המרכזית בשכונה שלנו. הגיע אליה ראש העיר, בכבודו ובעצמו, ועמו כל הפמליא שלו. עליתו אל בימת הכבוד לזאת ברצוד מהמם של אורות צבעוניים, פטריזות עשן סמיו ומוזיקת רקע רועשת. בקצור, הפקה מרשימה – אש! ביצד הייתי מצפה שתראה התגלות ה' למשה רבינו בפעם הראשונה? לבשורה כל כך חשובה בטח מתאימה הפקה הגונה, לפחות כמו זו שתארתי לכם הרגע. הייתי מצפה שה' יעשה זאת בצורה קצת יותר מרשימה.

אכפת לך אמני?

אני לא מתפנן ממש לאדישות ולחסר אכפתיות מצד ההורה המבגר, אבל יש מצבים בהם טוב לנו שהמבגר דוקא לא יתפעל מאתנו אלא יפעל בקר רוח.

לדגמא: מה שהיה בהתקף האסטרמה האחרון של מושי, אחי הצעיר, אסטרמה, למי שלא מכיר, היא מחלה שתוקפת את דרכי הנשימה והיא עלולה ללוות את האדם במשך חייו. בזמן ההתקף עלול החולה לחוש קשי בנשימה, והתרופה המפכת והנפוצה היא נטילת תרופה מתוך משאף ידני. בדרך כלל שאיפה אחת או שתיים עוזרות להתגבר על ההתקף ולחזור לשגרה, אבל ההתקף האחרון של מושי היה שונה, כי גם לאחר נטילת התרופה מצבו לא השתנה, הוא נותר חור וקולות צפצפניים נשמעו מכל נשימה שנשם. זוית העין שלי צדה את המפטים המתוחים של אבא ואמא ואת ההתלחשויות ביניהם בשעה שהתלבטו אם להזמין אמבולנס, ואותי הדבר נורא הלחץ.

אבל מה? בתוך כל הלחץ, בכל פעם שאמא נגשה אל מושי לבשו פניה ארשת של רגע. היא החזיקה בידו, לטפה את פניו והרגיעה: "מושי, אל דאגה. הכל יהיה בסדר, נטפל ותכף הכל יעבור...". לא שאמא הפסיקה לדאג, אבל היה חשוב לה שמושי לא ירגיש בכו. מה לדעתכם היה עובר על מושי אם אמא היתה מדאה לו סימני דאגה? אני מניח שהדבר לא היה מוסף להרגשתו הטובה...

אני רוצה לשאל אתכם שאלה קצת דמיונית: נניח שהייתם רוכבים על האופנים בחניה שתחת הבית ולפתע הייתם מאבדים את שווי המשקל, מתהפכים ונחבלים בקרקע. עזבו לרגע את הקרע במכנסים. הבהלה מההתנגשות והכאב בברך גורמים לכם לחפש משהו שתוכלו לפרק בפניו את מה שעברתם ולשחרר את הכאב בבכי. בדרך כלל זו תהיה אמא. אתם נכנסים בסערה הביתה, אמא עומדת במטבח ומכינה את ארוחת הערב ואתם פורצים בבכי. מה הייתם מרגישים אם בתגובה לבכי היתה אמא מושכת בכתפיה, מפטירה: "נו, לא נורא, תכף יעבור לך..." וממשיכה בעסוקיה? כמו שאמרתי, זו שאלה דמיונית, כי אמא שלי במקרה כזה תעזוב מיד הכל ותרוץ לחבק אותי, ואני מאמין שכל אמא תנהג כן. הבכי של הילד לא נותן לאמו מנוח, ממש כואב לה יחד אתו, והחבוק שלה מרגיע אותו. הוא אינו לבד!

אבל נסו לדמין את ההרגשה לו התגובה לה הייתם זוכים היתה אדישה כזו. אני מניח שהייתם מתאכזבים ונפגעים. "מה זה, לא אכפת ממני? לא מפריע לאף אחד שכואב לי?".

כרעל, כא דפדחתי

תתפלאו לשמע, אבל לפעמים אנו הילדים דוקא מצפים ליחס מסוג זה.

כָּכָה צִרְתָּם

ובחזרה למצרים: באשר נמצאים ישראל בגלות, בעמק הצרה, ההזדהות של ה' עמנו מעודדת אותנו ונותנת לנו תקווה. אנחנו לא לבד בצרה, אכפת לו מאתנו. להרגשת ההזדהות של ה' קוראים בחסידות "אור הממלא כל עלמין". זוהי התייחסות שאנו מסגלים לתפס ולהרגיש בלב שלנו.

האם ה' יתברך באמת 'נלחץ' ממצבנו בגלות? הרי הוא עצמו מי שמבשל את הגאלה ממצרים, שנים רבות עוד קדם שירדנו אליה. בכלל, ה' גבוה עד אין סוף מכל מה שמתרחש פה, בעולם הקטן שלנו, ו'לגדלתו אין חקר'. כל העולמות כלם אינם תופסים מקום של ממש בפניו. אז למרות שאנו לא בדיוק מבינים את תכניותיו – הידיעה שה' לא 'תקוע' כמונו בספור שלנו דוקא מרגיעה אותנו. היא נוסכת בנו סוג של בטחון. אנו אמנם שקועים

בצרה, אבל ה' יתברך אינו כבול לצרה הזו. "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים", ורק ה' יתברך חפשי להוציא אותנו לחפשי. בשפת החסידות: הידיעה שה' נמצא מעל ומעבר לצרות שלנו ושהו אינו תופסות מקום אצלו היא גלוי "אור הסובב כל עלמין", כזה שאין לנו בו השגה של ממש.

אבל מה קורה אצל ה' יתברך? "אור הממלא" של ה' משדר כלפינו הזדהות; "אור הסובב" שלו משחרר אותנו מכבלי הגלות; אבל ה' עצמו, בחדרו הפנימיים, נמצא כל-כלו עמנו בצרה. הצרה שלנו היא הצרה שלו, וזאת הוא מגלה למשה רבינו בסנה – "עמו אנכי בצרה!".

שנוזפה לצאת יחד עם ה' יתברך

מהגלות!

שבת שלום ומברך!

?

המשך מעמ' 27

עד בכלל, 'עד השמים' – עד ועד בכלל, ומעל השמים' הוא על דרך הביאור במדרש לפסוק: "אין כל חדש תחת השמש (כולל גם במקום השמש)". תחת השמש אין חידוש, אך מעל השמש הכל חדש בעצם.

בחסידות מבואר, שעבודתנו היא להמשיך את החידוש העליון ("השמים חדשים", ו"תורה חדשה") עד למתחת לשמים ותחת השמש, שיהיה הכל חדש, כאשר עין בעין יראו בשבוע ה' אל הארץ – וכל העולם יאיר באהבה רבה בתענוגים.

ממש – כידוע דרשת חז"ל על כך ששמים היינו אשמים, יראה ואהבה גם יחד בגלוי. המדרגה השלישית, העולה אף מעל שמים, היא עלית האהבה על היראה – כש"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא", ודוק.

והנה, בתנ"ך מופיע 3 פעמים הביטוי "תחת השמים" 291 פעמים "תחת השמש" (כולם בקהלת – שמים הם גם שם מים, ושמש – שם אש, וההבדל הוא אותיות ש"מ, זה שמי לעולם גו', וד"ל). 'תחת השמים' היינו עד השמים ולא

מי מבין צדיקים? אחד מיסודות החסידות הוא ההתקשרות לצדיקים. בחסידות הכללית גרסו "וצדיק באמונתו יחיה" – על החסיד להאמין ברבו ולהשען עליו, והצדיק יחיה אותו ויתקן את נפשו. בחב"ד הודגשה הדרישה ל"עבודה בכח עצמו" – הרבי מורה דרך ונותן כח, אבל את העבודה הפנימית צריך החסיד לעשות בעצמו. הצד השווה הוא הכרה בפער המהותי-הנשמתי בין 'סתם חסיד' לצדיק-הרבי.

לאור זאת, האם יש צורך ואפשרות שהחסיד ינסה להבין לנפש הצדיק? רבי אייזיק מהומיל, גדול המשכילים בחב"ד, אמר שלחסיד צריכה להיות 'מבינות' רבי. כשלא מסתפקים ב'הפלאה' של הצדיק, אלא מתבוננים בהלכי-נפשו ומוזהים גוונים שונים באישיותו, אפשר להעמיק את ההתקשרות ואת פעולתה על הנפש. מחד, זיהוי צדדים 'אנושיים' יותר אצל הצדיק מאפשר לנו חיבור עמוק יותר אליו, והארה שלו גם לתהומות-נפשנו. מאידך, אפיון פסגות-הנפש של הצדיק חושף פסגות גם בנפשנו שלנו. הסתכלות זו נדרשת במיוחד בדורנו, בו אמר הרבי מליובאוויטש שמכל אחד נדרשת גם עבודת הצדיקים – דור בו כל אחד יכול וצריך להיות רבי!

השיעורים בגליון שלפנינו מתבוננים מזוויות שונות בנפש הצדיק: חייו כפרט, לעומת היותו כלל ישראל; רצון הצדיק עצמו, לעומת הרצון של ה' ממנו; מצבי הקטנות והיניקה, השייכים לכאורה אלינו, קטני-המוחין, המלווים גם את עבודת הצדיק. הכל במגמה לקרב את הדברים גם להשגה ולעבודה של כל אחד ואחת מאתנו.

להצטרפות למפיצי נפלאות:

itiel@pnimi.org.il

bit.ly/niflaot-85

052-4295164 | ברקוד:

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 | המספר פתוח לניידים כשרים